

Univerzita Karlova v Praze
Filozofická fakulta
Ústav informačních studií a knihovnictví

Studijní program: informační studia a knihovnictví
Studijní obor: informační studia a knihovnictví

Bc. Michaela Zálešáková

Dítě a svět pohádek

Diplomová práce

Praha 2006

Vedoucí diplomové práce:

PhDr. Lidmila Vášová

Oponent diplomové práce:

PhDr. Milena Černá

Datum obhajoby:

18.9.2006
redmi dotri

Hodnocení:

↓

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

ro Bc. Michaela Zálešáková

por Informační studia a knihovnictví

ázev tématu: Dítě a svět pohádek

Zásady pro vypracování:

ilem diplomní práce je ukázat postavení pohádky ve vývoji osobnosti dítěte a ve vývoji jeho enářského zájmu. Diplomantka se pokusí o rozbor pohádek jako literárního útvaru a popíše různé py pohádek. Jedna kapitola práce bude věnována srovnání četby pohádek v současnosti s dobou ed 60 – 70 lety. Pozornost bude věnována úrovni vydávání pohádek v našich nakladatelstvích. ávěrečná kapitola bude věnována uplatnění pohádky v metodách knihovnické práce s dětmi.

edběžná osnova práce:

1. Pohádka jako literární útvar. – Historie pohádky. – Pohádkové knihy v ediční činnosti našich nakladatelství. – Pohádka v divadle, filmu, televizi, rozhlase
2. Postavení pohádky ve vývoji čtenářského zájmu dítěte. – Pohádka a její vliv na dítě v předškolním věku. – Pohádka a její vliv na dítě v mladším školním věku
3. Specifičnost čtenářských zájmů dětí v současné době. Četba pohádek v době našich rodičů a prarodičů
4. Uplatnění pohádky v metodách knihovnické práce s dětmi

áce bude připravena a upravena v souladu s platnými vnitřními předpisy FF UK a dalšími etodickými pokyny a normativními dokumenty.

Rozsah grafických prací:

Rozsah průvodní zprávy:

Seznam odborné literatury:

1. ČERNOUŠEK, Michal. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-00060-1.
2. CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1982. 572 s.
3. SIROVÁTKA, Oldřich. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno : Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998. 183 s. ISBN 80-85010-06-2.
4. ŠMAHELOVÁ, Hana. *Návraty a proměny: Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1989. 232 s.

Wlm!

Vedoucí diplomové práce: PhDr. Lidmila Vášová

Datum zadání diplomové práce: 18.1.2006

Termín odevzdání diplomové práce:

L.S.

PhDr. Richard Papík, Ph.D.

.....
Vedoucí součásti-ředitel ÚISK FF UK

.....
Děkan FF UK

V Praze dne 18.1.2006

00-00060-1.

): Ústav pro

vyd. Praha :

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci zpracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité informační zdroje.

V Praze, 16. srpna 2006

Michaela Galesáková

podpis diplomanta

Identifikační záznam

ZÁLEŠÁKOVÁ, Michaela. *Dítě a svět pohádek [A child and the world of fairy tales]*. Praha, 2006. 92 s., 7 s. příl. Diplomová práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav informačních studií a knihovnictví 2006. Vedoucí diplomové práce PhDr. Lidmila Vášová.

Abstrakt

Práce se zabývá historií a vývojem pohádky a čtenářskými zájmy dětí předškolního a mladšího školního věku. Součástí je také kapitola zabývající se úrovní vydávání pohádek v našich nakladatelstvích. Práce se dále věnuje srovnání úrovně četby pohádek v současnosti s dobou před 60 – 70. lety. V rámci Klubu dětských knihoven jsou popsány jednotlivé celostátní akce, které jsou organizovány na podporu čtenářství. Kromě nich jsou vybrány a zmíněny zajímavé regionální akce, které knihovny organizují pro své čtenáře. Práce také obsahuje anketu, která zjišťuje čtenářské zájmy dětí mladšího školního věku.

Klíčová slova

literatura pro děti a mládež, nakladatelství pro děti a mládež, psychologie čtenáře, pohádky, Klub dětských knihoven

OBSAH

PŘEDMLUVA.....	3
ÚVOD.....	4
1 POHÁDKA JAKO LITERÁRNÍ ÚTVAR.....	6
1.1 Historie pohádky a její vývoj	6
1.1.1 Pohádka jako literární žánr	8
1.1.1.1 Klasická adaptace lidových pohádek	8
1.1.1.2 Autorská adaptace lidových pohádek	11
1.2 Pohádkové knížky v ediční činnosti našich nakladatelství.....	16
1.2.1 Nakladatelé 2. poloviny 19. století až 1. poloviny 20. století...18	
1.2.1.1 Nakladatelství A. Storch.....	18
1.2.1.2 Nakladatelství J. Otto.....	19
1.2.1.3 Nakladatelství F. Topič	20
1.2.1.4 Nakladatelství Jos. R. Vilímek.....	20
1.2.1.5 Nakladatelství Jan Laichter.....	21
1.2.2 Současná nakladatelství pro děti a mládež	23
1.2.2.1 Nakladatelství Albatros	23
1.2.2.2 Nakladatelství Aventinum.....	26
1.2.2.3 Nakladatelství Baobab	27
1.2.2.4 Nakladatelství Librex.....	28
1.2.2.5 Nakladatelství Meander	29
1.2.2.6 Nakladatelství Egmont.....	30
1.2.2.7 Nakladatelství Axióma	30
1.3 Pohádka ve filmu, televizi a rozhlas.....	32
1.3.1 Pohádka v rozhlasu	32
1.3.2 Pohádka v televizi a ve filmu	33
2 VÝVOJ ČTENÁŘSKÉHO ZÁJMU A POSTAVENÍ POHÁDKY V NĚM.....	37
2.1 Pohádka a její vliv na dítě v předškolním věku	38
2.1.1 Vnímání pohádky dítětem v předškolním věku	38
2.1.2 Čtenářství a rodinné prostředí	39
2.1.2.1 Projekt Celé Česko čte dětem.....	40
2.1.3 Pohádka v mateřské škole	42
2.2 Pohádka a její vliv na dítě v mladším školním věku	43
2.2.1 Čtenářství a vliv školy	44
2.2.2 Čtenářství jako prostředek socializace	45
2.2.3 Dětské čtenářství a veřejné knihovny	46

3 SPECIFIČNOST ČTENÁŘSKÝCH ZÁJMŮ DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM A MLADŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU	49
3.1 Četba pohádek v době našich rodičů a prarodičů.....	49
3.1.1 Literatura v období po vzniku Československa v roce 1918 ...	49
3.1.1.1 Boj o pohádku	51
3.1.2 Dětská literatura za německé okupace.....	52
3.1.3 Dětská poválečná literatura do roku 1948	54
3.1.4 Dětská literatura v období 1948 - 1956.....	55
3.1.5 Dětská literatura do roku 1968.....	57
3.1.6 Dětská literatura v 70. a 80. letech 20. století.....	59
3.2 Pohádkové příběhy a pohádky oblíbené u dnešních dětí	63
3.2.1 Výsledky ankety zaměřené na čtenářské zájmy dětí mladšího školního věku	67
4 UPLATNĚNÍ POHÁDKY V METODÁCH KNIHOVNICKÉ PRÁCE ..	70
4.1 SUK – Čteme všichni.....	70
4.2 Noc s Andersenem	72
4.3 Šrámkova Sobotka	72
4.4 Jičín – Město pohádky	73
4.5 Kde končí svět	74
4.6 Týden knihoven	75
ZÁVĚR	77
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	79
PŘÍLOHY	84

PŘEDMLUVA

Pro psaní své diplomové práce jsem si zvolila téma Dítě a svět pohádek. Téma se zabývá historií a vývojem pohádky. Zaměřila jsem se hlavně na historii pohádky a pohádkových knížek v českých podmínkách, na nejvýznamnější české spisovatele knih pro děti a mládež a na knihovnické akce zaměřující se na podporu čtenářství

Cílem práce bylo zachytit vývoj pohádky a dětské četby vůbec. Zabývala jsem se také historií a současnou situací nakladatelství, zabývajících se vydáváním knih pro děti předškolního a mladšího školního věku. Prostřednictvím ankety, prováděné v dětském oddělení knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti a na základní škole ve Bzenci jsem chtěla zjistit, které knihy jsou nejčtenější a kdo patří mezi nejoblíbenější spisovatele u dětí mladšího školního věku.

Diplomovou práci jsem konzultovala s paní doktorkou Lidmilou Vášovou, vedoucí diplomové práce, která mi pomáhala svými radami při vyhledávání pramenů k této problematice. Hodně informací jsem našla v časopisech Zlatý máj a Ladění. Další informace jsem čerpala z odborných knih zabývajících se dětským čtenářstvím a vývojem pohádkových knih pro děti. Některé informace jsem převzala z internetových stránek. Kapitulu o historii nakladatelství zabývajících se vydáváním knih pro děti jsem konzultovala s panem doktorem Alešem Zachem. Anketu mezi dětmi mi pomohly rozšířit knihovnice dětského oddělení knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti a učitelky základní školy ve Bzenci.

Na závěr bych chtěla poděkovat své vedoucí diplomové práce paní doktorce Lidmile Vášové, která mi pomáhala při zpracování zvoleného tématu svými radami a připomínkami. Dále bych chtěla poděkovat knihovnicím dětského oddělení Miroslavě Čáповé a Haně Hanáčkové, které mi poskytli informace o aktivitách knihovny a pomohly mi s distribucí anketních lístků.

ÚVOD

Ve své diplomové práci se chci věnovat postavení pohádky u dětí předškolního a mladšího školního věku. Toto téma jsem si zvolila, protože jsem v rámci své praxe navštívila dětské oddělení v knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherské Hradišti a nadchla mě velká snaha knihovnic přiblížit dětem svět knížek prostřednictvím pohádek.

U dětí je důležité vytvořit vztah k četbě již v nejranějším věku. Pohádky jsou tou nejlepší formou, jak můžeme dítě přivést k četbě. Zájem o knihu by měli rodiče vytvářet již od doby, kdy se dítě začíná živě zajímat o svět kolem sebe. Pro mnoho dospělých se první vzpomínka vztahuje k tomu, jak usíná a nad postelí se sklání rodiče a čtou mu pohádku. Pohádka je pak provází celý život jako příjemná vzpomínka na dětství a rádi se k ní vrací i ve věku, kdy již pohádkovým knížkám odrostli.

V první kapitole jsem se věnovala historii pohádky jejímu vývoji, žánrovým strukturám pohádky a nejvýznamnějšími nakladatelstvími, jak minulosti tak současnosti, které se věnovaly vydávání knih pro děti předškolního a mladšího školního věku. V této podkapitole jsem se věnovala nejvíce nakladatelství Albatros, které v druhé polovině 20. století významně ovlivnilo vydávání knih pro děti. Dále jsem se v první kapitole věnovala ztvárnění pohádky v rozhlase, televizi a ve filmu.

V druhé kapitole jsem se zabývala vývojem čtenářského zájmu dětí předškolního a mladšího školního věku a postavení pohádky v něm. Dále jsem se zabývala vlivem nejbližšího okolí dítěte na vytvoření vztahu ke knize od nejútlejšího věku. Krátce jsem se zabývala vlivem nejbližší rodiny a předškolního zařízení na děti předškolního věku a vlivem školy a vrstevníků na dítě mladšího školního věku.

Třetí kapitola je zaměřena na knihy pro děti, které četly naši prarodiče a rodiče a také na současnou situaci knižní produkce pro děti. Součástí této kapitoly je také zveřejnění výsledků ankety, kterou jsem uspořádala v knihovně Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti a na základní škole ve Bzenci.

V poslední kapitole jsou popsány aktivity, které pořádá Klub dětských knihoven. Tyto aktivity jsou pořádány každý rok a jejich cílem je nenásilnou a

zábavnou formou soutěží a přátelských setkání vytvořit vztah k četbě a naučit je pravidelným návštěvám knihovny.

Na závěr bych chtěla uvést, že přesné citace v textu jsou odlišeny typem písma, kurzíva.

1 POHÁDKA JAKO LITERÁRNÍ ÚTVAR

Pohádky vzešly z ústní lidové kultury a důkaz o jejich existenci poskytuje písemnictví. Některé pohádky vznikly na základě literárních látek, jejichž znalost a obliba vzrostly do té míry, že se staly součástí ústní lidové tradice.

Témata lidových vyprávění migrovala s arabskými nájezdy a křížáckými výpravami a putovala obchodními námořními cestami. Dokladem toho je například pohádka O Popelce, jejíž první verze pochází již z 9.století př.n.l. ze staré Číny. Odtud pochází malá nožka a střevíček vyrobený z drahého a vzácného materiálu. Malá noha v té době představovala v Číně symbol erotické přitažlivosti. Dnešní podobu jí vtiskl v 17. století francouzský pohádkář **Charles Perrault** a až **bratři Grimmové** definitivně určili za hlavní postavu pohádkového příběhu dívku. Ovšem motiv vzestupu z popela na královský trůn zůstal navždy zachován.

1.1 Historie pohádky a její vývoj

Za nejstarší písemný záznam pohádky se považuje egyptský papyrus z 13.století př. n. l. Z této pohádky O dvou bratřích přešlo do ústní lidové tradice evropských národů mnoho motivů.¹

Z antické literatury jsou do dnešní doby známy hlavně Ezopovy bajky . Ve středověké literatuře se pohádkové motivy objevují zvláště hojně v hrdinské epice.

Zhruba od 12.století začaly do Evropy pronikat z íránsko-perských oblastí přes středomoří orientální pohádkové látky. Slavná sbírka arabských „Pohádek tisíce a jedné noci“ byla v Evropě známa rovněž od 12.stol. Značný vliv na literaturu pro děti měli také středověcí kazatelé, protože v jejich kázáních se objevuje mnoho pohádkových látek. Ve středověku byla pohádka součástí eposu.

V 17. a 18.století se pohádky masově šířily v podobě knih lidového čtení. V roce 1697 sepsal **Charles Perrault** kratochvilná vyprávění Příběhy a pohádky ze starých časů s poučením (známější pod názvem Pohádky matky Husy), které se staly základem mnoha adaptací pro děti.

¹ ŠMAHELOVÁ, H. *Návraty a proměny : Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1989. s. 58.

Až do 18. století se na dítě nahlíželo jako na zmenšeninu dospělého. Pochopení dětství a jeho potřeb bylo podmíněno osvícenstvím a jeho zájmem o výchovu a vzdělávání dítěte. V době osvícenství se poprvé objevují nebo upevňují žánry jako obrázková kniha, divadlo pro děti, cestopisy, časopisy a rádce pro mládež, dobrodružná literatura, převyprávění z antické literatury a naučné knihy.

V romantismu se začala žánrová skladba slovesné literatury pro děti a mládež měnit v sepětí s folklórními žánry a s jejich útvary pro děti, v nichž se uplatnil i důraz na fantazii. Rozvíjí se říkadla, básně a písně pro děti, pohádky, pověsti a legendy.

V průběhu 19. století se v evropských literaturách objevily soubory dětských příběhů a literární adaptace lidových pohádek.

Největší obrat ve vývoji literatury pro děti nastal od počátku 20. století, kdy vzniká umělá, autorská pohádka, která si rychle získává své čtenáře.

Doložené počátky četby dětí a mládeže v českých zemích a vydávání literatury pro děti a mládež klademe do období panování Marie Terezie a Josefa II, jejichž skutky a patenty, týkající se zřizování obecných škol a zavádění nových studijních řádů gymnázií, odstranění nevolnictví a možnosti náboženské tolerance, umožnily vydávání děl pro děti.²

V 19. století dětské čtenáře zemí Koruny české provázely čtenářské výbory obrozenců a klasiků literatury (Božena Němcová, Jan Neruda, Karel Jaromír Erben, Adolf Heyduk, Julius Zeyer).

V první polovině 20. století pod vlivem společenských a politických změn pronikl do dětské literatury např. skauting a také sociálně orientovaná tvorba (Karel a Josef Čapkové, Josef Lada, Karel Poláček, Marie Majerová)

V meziválečném období byla také opět otevřena otázka po smyslu pohádek v moderní době a jejich významu pro děti. Například v roce 1929 otevřel veřejnou diskusi na toto téma článek v Lidových novinách Pryč s pohádkou a ještě v roce 1941 vydal **Jaroslav Frey** knihu s názvem Boj o pohádku, v níž vyslovil názor, že folklorní pohádky ve své původní podobě jsou škodlivé.

Od konce čtyřicátých let 20. století se u nás pod vlivem Sovětského svazu začal vyvíjet socialistický realismus, vzniká například tzv. školní nebo výchovná povídka.

² ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury : Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. s. 14.

Od šedesátých let 20. století se i u nás začíná rozvíjet autorská pohádka a v uvolněné atmosféře se do literatury dostávají dříve zakázaná a ideově závadná témata (ekologie, handicap, smrt, stáří).

V současnosti vznikají nové varianty žánrů křížením témat klasických žánrů, výtvarného a filmového umění (komiks, filmová povídka) a působením novodobých médií.

1.1.1 Pohádka jako literární žánr

Při výčtu autorů klasických i autorských lidových pohádek jsem se zaměřila na české spisovatele a sběratele. Tento výčet není určitě vyčerpávající, mou snahou bylo nastínit nejvýznamnější autory (v kapitole 3.1 s názvem Četba pohádek v době našich rodičů a prarodičů jsem rozvedla více jak české autory moderních, autorských pohádek, tak pohádek lidových).

Hana Šmahelová charakterizovala na základě konkrétních děl a způsobu jejich zpracování dva typy adaptací lidových pohádek:

- *klasická adaptace lidových pohádek*
- *autorská adaptace lidových pohádek*³

1.1.1.1 Klasická adaptace lidových pohádek

Při literární adaptaci lidových pohádek a pověstí je mimořádně důležité, jaké folklorní prameny má autor k dispozici, z kolika variant jednotlivé pohádky nebo pověsti při adaptaci vychází a jakou kvalitu tyto varianty mají.

Tento druh pohádek vznikl jako útvar lidové slovesnosti, který prošel ústním podáním různými změnami, takže někdy došlo i k rozvoji vedlejšího děje na úkor původního. Pohádky byly zaznamenány lidovými folkloristy, často i několik století po svém vzniku.

Na těchto pohádkách je zajímavé, že existují v podobných motivech i na místech, jejichž spojení bylo vyloučeno (např. některé pohádky jsou známy jak z

³ ŠMAHELOVÁ, cit. 1, s. 89.

podání indiánských kmenů, tak u Arabů, ale i v Evropě). Vysvětlení spojení Evropa - Asie je poměrně jasné. Pohádky přicházely s kupci a vojáky. Problémem je podobnost pohádek euroasijských a indiánských. Prakticky lze říci, že existují dva základní pohledy na tento stav:

- **Archetypální teorie** - podle této teorie lidé v určitých situacích jednají v podstatě stejně, tudíž vymýšlí i podobné příběhy.
- **Teorie migrace pohádek** - jak už vyplývá z názvu, podle této teorie se pohádky stěhují od národa k národu a každé nové prostředí je specificky formuje.⁴

Za první adaptaci lidových pohádek se pokládá sbírka Pohádky pro děti a domov bratří **Jacoba Grimma** (1785-1863) a **Wilhelma Grimma** (1786-1859). Byli to nejen sběratelé lidové slovesnosti, ale i filologové s širokými historickými znalostmi a smyslem pro bohatství jazyka. Jejich vypravěčský styl našel pokračovatele v celém světě (u nás K. J. Erben).

Nejstarší doklady české literární pohádky se objevují od 14. století v Klaretově Exemplariu a Astronomiariu (před rokem 1366) a ve středověkém sborníku exempel a bajek Gesta Romanorum z první poloviny 15. století nalezneme pohádkové látky známé z pozdějších literárních zpracování (např. látka pohádky Tři zlaté vlasy děda Vševěda). V pohusitské době až do 18. století nebyly zábavné žánry rozlišovány, pohádkové syžety jsou zřetelné ve sbírkách exempel, bajek, hádanek, satir, legend, pověstí, apokryf, knížek lidových čtení.

Průkopníkem vědeckého bádání českého folkloru byl **Karel Jaromír Erben** (1811-1870), který měl svého předchůdce v **Jakubu Malém** (1811-1885), ten ovšem své texty velmi neuměle upravoval a nedržel se lidového motivu pohádek. K. J. Erben soustavně studoval národopis a folklor a při psaní pohádek postupoval metodou klasické adaptace. Díky jeho bádání mohou čtenáři obdivovat dodnes oblíbené pohádky Pták Ohnivák a liška Ryška; Dlouhý, Široký a Bystrozraký; Tři zlaté vlasy děda Vševěda; Zlatovláska atd. Dříve než Karel Jaromír Erben publikovala **Božena Němcová** (1820-1862) Národní báchorky a pověsti. Němcová přistupovala k pohádce jako k živému útvaru, nebála se improvizace. Čerpala hlavně z dobových lidových pohádek, ale i z žertovných vyprávění. Z cesty na

⁴ ČEŇKOVÁ, cit. 2, s. 109.

Slovensko a do Uher si přivezla také mnoho námětů, které sepsala do deseti svazečků s názvem Slovenské pohádky a pověsti. Z této sbírky vzešlo mnoho oblíbených pohádek jako např. Sůl nad zlato; O dvanácti měsíčkách. Do této sbírky zahrnula nejen pohádky své, ale také pohádky slovenských sběratelů lidových pohádek.

Spolu s Němcovou a Erbenem tvoří trojici významných pohádkářů z poloviny předminulého století moravský sběratel **Beneš Metod Kulda** (1820 - 1903). Jeho sbírka patří k jedné z nejobsáhlejších, jako první vydal Moravské národní pohádky a pověsti z okolí rožnovského a Moravské národní pohádky a pověsti z okolí jemnického, později vyšly v jednom svazku Moravské národní pohádky, pověsti, obyčeje a pověry. Kulda přistupoval ke sběru pohádek pod vlivem výchovným a moralizujícím a vyřazoval z pohádek vše, co se přičilo mravním a náboženským zásadám kněze a jeho osobnímu vkusu, ale i tak jsou jeho sbírky pohádek cenné z folkloristického i uměleckého hlediska.

Na konci 19. století začali rozvíjet svou činnost **Jiří Polívka** a **Václav Tille**, univerzitní profesori, kteří se zasloužili o sběr pohádek a srovnávací metodou přičlenili naše pohádkové texty do širokého proudu světového folkloristického bádání⁵

Na přelomu 19. a 20. století se postupně rozvíjí moderní postupy při sběru lidové slovesnosti a pohádek. V tomto období vznikají nové folkloristické teorie. Badatelé si začali všimnout dalších nových stránek pohádek a pověstí, které dříve bádání ponechávalo stranou. Mezi poslední sběratele folkloru patří **Josef Štefan Kubín** (1864-1965), který sbíral lidovou prózu v Kladsku a v rodném kraji Podkrkonoší. Kromě těchto adaptací převyprávěl také slovenské, litevské, polské, jihoslovanské a bretaňské pohádky. Postupně se odpoutal od přesných zápisů a volně fabuloval pohádkové příběhy. **Jiří Horák** (1884-1975), univerzitní profesor srovnávacích dějin literatury v Brně a v Praze je hlavně autorem mnoha významných folkloristických srovnávacích studií. Je ovšem také autorem souboru České pohádky (1944), ve kterém se objevily méně známé pohádky pocházející většinou ze sbírek moravských sběratelů. Zajímal se také o ukrajinský a běloruský folklor.

⁵ ČEŇKOVÁ, cit. 2, s. 119.

Regionálním sběratelstvím se také zabýval **Jindřich Šimon Baar** (1869-1925), který sbíral pověsti a pohádky z chodského regionu. Baarův přístup k lidové látce je umělecký, ale přesto je jeho tvorba zajímavým dokumentem chodské lidové slovesnosti. V podobném duchu zachovával poetiku lidových pohádek v četných souborech pohádek a pověstí **Oldřich Sirovátka** (1925-1992), profesor srovnávací folkloristiky. Zabýval se hlavně moravskými lidovými pohádkami, převážně pak z Valašska a Hané. Ve slezském regionu se literárními adaptacemi pohádek zabýval **František Lazecký** (1905-1984). Přibližuje drsný způsob života této oblasti Moravy a její nářečí nápadné svými krátkými samohláskami a lidovými výrazy.

V současnosti je bohužel klasická adaptace folklorních pohádek dětmi málo vyhledávána a čtenářská znalost folklorních pohádek je často zaměňována za jejich filmovou adaptaci a často bývá objevována až v dospělém věku. V centru čtenářského zájmu dnešních dětí a mládeže stojí spíše autorská pohádka a pohádkové romány.

1.1.1.2 Autorská adaptace lidových pohádek

Autorská pohádka se objevila současně se zvýšeným zájmem o folklór. Počátky jejího vývoje se tedy nedílně pojí s romantismem. Ojedinelé pokusy o autorskou pohádku najdeme už v dřívější evropské literatuře, třeba v Gulliverových cestách (1726) od **Johna Swifta**, ale teprve romantičtí básníci vytvořili umělou pohádku jako žánr.⁶

V pohádce této doby se zrcadlily i konkrétní problémy 19.století. Autoři vnímali sociální problematiku (H.Ch. Andersen), s rozvojem národních států se do umělých pohádek promítalo vlastenectví.

Prvním představitelem romantické autorské pohádky je **Wilhelm Hauff** (1802-1827), ale za skutečného zakladatele autorské pohádky považujeme **Hanse Christiana Andersena** (1805-1875). Prosadil se jako prozaik, v rodném Dánsku jsou dodnes ceněny i jeho básně, ale nejznámějším se stal právě pohádkami. Látku čerpal jak z lidových vyprávění, tak i z vlastních zážitků. Všiml si sociálních

⁶ SIROVÁTKA, O. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno : Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998. s 45.

a společenských problémů své doby (Děvčátko se sirkami), zachycoval lidské nectnosti (Císařovy nové šaty), jako první oživoval předměty běžného života a umisťoval je do civilního prostředí - do dětského pokoje (Cínový vojáček) nebo na dvorek (Ošklivé káčátko). Andersenovy pohádky jsou určeny dětem, ale u některých pohádek je skutečná pointa mimo dětské chápání a ocenění až dospělý čtenář. Jeho pohádky nekončí nutně šťastně (v pohádce Malá mořská víla se objevuje téma sebezníčující a sebeobětující lásky). V podtextu jeho pohádek zaznívá přesvědčení, že člověk se málokdy dočká té pravé lásky a štěstí a uznání.

Na Andersena přímo a přiznaně navazuje **Oscar Wilde** (1854 - 1900) ve své pohádkové tvorbě. Vyšly mu dva soubory pohádek Šťastný princ a jiné pohádky a Dům granátových jablek. Ovšem složitost jazyka a všudypřítomná skepse přiblížily jeho pohádky spíše dospělým.

Světově proslulými se svými pohádkovými příběhy stali **Alan Alexander Milne** (1882-1956) s Medvídkem Pú, kterého napsal pro svého syna Kryštofa a **Lewis Carroll** (1832-1898) s jeho Alenkou v říši divů.

Autoři autorských pohádek v 19. století vytyčili široký okruh námětů a tvůrčích postupů, které další autoři ve 20. století obměňovali a rozvíjeli, ale moralistický aspekt, silně přítomný u Andersena, se ze světové autorské pohádky vytrácel. Vedle tradičních pohádek vznikají pohádkové příběhy spojené s hlavní postavou (díky televizi se toto téma stalo velmi oblíbeným) a pohádkové příběhy s prvky dobrodružných románů.

V roce 1934 autorka **Pamela Lyndon Travers** (1896-1996) vdechla život přísné, upjaté chůvě, schopné splnit všechny dětské fantazie - Marry Poppins, která se stala jednou z nejoblíbenějších literárních postav dětí ve 20. století.

Poté, co **Astrid Lingren** (1907-2002) vydala svou první knihu pro děti Pipi dlouhá punčocha (1944), se dočkala ze strany učitelů i rodičů švédských dětí ostré kritiky. Jejich ratolesti si ale nekonvenční hrdinku Pipi zamilovaly a další generace ji zbožňují dodnes.⁷ Kniha se také setkala s velkým zájmem ze strany filmařů. První film o neposedné holčičce nadané řadou mimořádných schopností, především fyzickou silou, vznikl již v roce 1949 a poslední animovaná varianta vznikla v roce 1999. Mezi českými čtenáři jsou z její tvorby vedle Pipi patrně

⁷ ŠIMAN, J. *Lingren Astrid* [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=94>>.

nejznámější příběhy šestice dětí zpracované v knize Děti z Bullerbynu. V posledních letech se dětská čtenářská i televizní divácká veřejnost mohla rovněž seznámit s příhodami Karkulína ze střechy, malého tloušťíka s vrtulkou na zádech, či s dobrodružstvím Ronji, dcery loupežníka.

V mnoha případech autoři upustili od klasického menšího rozsahu pohádky a sáhli po žánru románu. Vznikl nový útvar – **pohádkový román**.

První autorkou tohoto žánru byla švédská učitelka **Selma Lagerlöf** (1858-1940). Vytvořila pohádkový román Podivuhodná cesta Nilse Holgerstona Švédskem, který napsala na objednávku jako učebnici vlastivědy. Rozhodla se ji napsat jako poutavý, napínavý příběh, který nadto dětem řekne hodně o zeměpisu Švédska a o lidech, kteří tam žijí. I když se dnes jako učebnice nepoužívá, vydává se po celém světě dodnes.⁸

K typu pohádkového románu s dobrodružnými prvky patří především tvorba německého autora **Michaela Ende** (1929-1995). Jeho nejznámějšími romány jsou Děvčátko Momo a ukradený čas a Příběh který nikdy neskončí. Spisovatel sice sám tvrdil, že v podstatě nepíše pro děti, ale hlavními postavami jeho děl jsou děti a ústředními motivy jeho tvorby bývá osamocené dítě v konzumní společnosti, nemoc s názvem lhovost, neumění žít, a také snaha o optimistická řešení těchto problémů, která vyjadřuje formou pohádkových vizí. Jeho styl je přístupný, mísí jedinečným způsobem napětí a poezii, pohádkový a reálný svět, humor zakládá na slovních hříčkách a vtipných dialozích. V knihách dominuje úsilí o hledání opravdovosti.

V poslední době si celosvětovou oblibu získala autorka **Joanne Kathleen Rowlingová** (1965) se svou septologií (zatím vyšlo šest dílů) o čarodějnickém učňovi Harry Potterovi. Stala jednou z nejoblíbenějších autorek knih pro děti a velmi úspěšné jsou také filmové podoby tohoto příběhu o mladém čaroději. Základním tématem všech dílů je boj proti zlu personifikovanému mocným čarodějem lordem Voldemortem.

Mezi pohádkové romány lze taky zařadit i prózu Hobit aneb Cesta tam a zase zpátky od **Johna Roalda Tolkiena** (1892-1973) a knihy **Roalda Dahla** (1916-

⁸ HARTLOVÁ, D. Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem [online]. 2005 [cit. 2006-08-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=501>>.

1990) *Jakub a obří broskev* nebo *Karlík a továrna na čokoládu* (v roce 2005 zfilmováno).

Česká autorská pohádka se vyvíjela od 70.let 19.století a k zakladatelům patří **Eliška Krásnohorská** (1847-1926), která zpracovávala jak folklorní motivy, tak vytvářela vlastní pohádky ve folklorním stylu a pohádky z reálného světa.

Broučci **Jana Karafiáta** (1846-1929) patří dodnes ke klasickému fondu české literatury pro děti a díky nim dítě poznává křesťanské ideály (Jan Karafiát byl evangelický farář). Ve světě broučků je vše přijímáno s pokorou a křesťanským odevzdáním a přes formalizované rodinné vztahy a zastaralý jazyk se děti k této knížce pořád vracejí.⁹

V období dvacátých a třicátých let 20. století se vytvořilo hned několik typů autorských pohádek. Rozvíjel se delší pohádkový příběh a seriál, vznikala pohádka zvířecí. Pohádku se sociálními motivy u nás představuje především pět textů **Jiřího Wolkra** (1900-1924) vytištěných v časopisech (např. *O růži, která rozkvetla v deštích*). Moderní typ autorské pohádky najdeme u knihovníka **Jiřího Mahena** (1882-1939). Ve svých pohádkových sbírkách s názvem *Její pohádky; Co mi liška vyprávěla; Dvanáct pohádek* využíval nejstarší folklorní motivy, které naplňoval novým, etickým významem.

Bratři Čapkové se taky nesmazatelně zapsali do historie autorské pohádky. **Josef Čapek** (1887-1945) svou knihu *Povídáním o pejskovi a kočičce* napsal jako vyprávění k vlastním obrázkům pro menší děti. Knížka je vlastně vyprávěním o zvířátkách, které se chovají jako děti. Pejsek a kočička jsou dva malí kamarádi, kteří si spolu hrají. Nenápadná didaktičnost příběhů jsou prokládány jemným humorem a situační komikou.¹⁰ U Josefa Čapka poprvé vstoupil do děje autor vypravěč. Soubor *Devatero pohádek a ještě jedna* od Josefa jako přívažek **Karla Čapka** (1890-1938), který vyšel roku 1932 je dodnes velmi známý a čtený. Na Čapkův styl vyprávění pohádek po válce navázal také **Jan Werich**.

V meziválečném období na sebe svými pohádkami ještě výrazně upozornili **Ondřej Sekora** (1899-1967) s jeho *Příběhy Ferdý Mravence a Trampoty Brouka Pytlíka* (jedná se o zvláštní spojení zvířecí pohádky s přesně vykreslenými lidskými typy a nenásilného seznámení se skutečným životem hmyzu) a **Josef**

⁹ GEBHARTOVÁ, V. *Literatura pro děti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. s. 38.

¹⁰ JANÁČKOVÁ, B. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 1999. s. 56.

Lada (1887-1957), který v Pohádkách naruby a Nezbedných pohádkách převracel klasické pohádkové motivy (v klasickém venkovském prostředí 19.století se objevuje emancipovaná princezna Máňa v autě). Dalšími jeho pohádkovými příběhy jsou Mikeš; Bubáci a hastrmani; O chytré kmotře lišce.

Mezi další významné představitele autorské prózy meziválečného období jsou **Karel Poláček** (1892-1944) s příběhem Edudant a Francimor, **Vladimír Vančura** (1891-1942) a jeho Kubula a Kuba Kubikula.

V šedesátých letech minulého století vzniklo velké množství kvalitních autorských pohádek a vedle starých autorů se prosazují autoři noví. Po roce 1956, kdy dochází k uvolnění v literatuře, se objevují autoři, kteří se nebojí s vymýšlet nové pohádkové příběhy a experimentovat. Výsledkem jsou texty, ve kterých se prolínají pohádkové motivy s příběhem s dětským hrdinou, s prvky dobrodružnými, s nonsenovským¹¹ pojetím

Jan Werich (1905-1980), jeden z nejvýznamnějších představitelů pohádkové poválečné tvorby, využíval folklorní látky, kterým však dával nový rozměr, volil současný a neknižní jazyk, děj aktualizoval a komentoval ho z hlediska vypravěče, používal rekvizity současného světa. Jeho soubor autorských pohádek, který vyšel v roce 1960 pod názvem Fimfárum má slovní vtip, drsnější humor a překvapivé dramatické pointy. Autor využíval motivů české lidové pohádky a vyprávěl je po svém. Např. Královna koloběžka První podle Chytré horákyně nebo Paleček.

Mísení pohádkového a současného světa, tak jak známe například u Karla Čapka, je typické pro autory pohádek v druhé polovině dvacátého století. Avšak zatímco Čapkovy pohádky jsou spjaty s tradiční pohádkou a nadpřirozenými, pohádkovými postavami, současní spisovatelé se od folklorní pohádky vzdalují mnohem více.

Miloš Macourek (1926-2002) se s pohádkou rozchází radikálněji. S výtvarníkem **Adolfem Bornem** spolupracoval na pohádkových příbězích Mach a Šebestová, které později vyšly jako knížka. Děj situoval do současného velkoměstského prostředí ze současnosti a omezil se na jedinou pohádkovou postavu (kouzelný dědeček, který Machovi a Šebestové daruje utržené telefonní

¹¹ z angl. nesmysl, v literatuře spojuje zdánlivě nesmyslná slova nebo představy, anebo vytváří poezii ze slov nesmyslných podobně jako v dětských říkadlech. Nejzobitěji se to projevilo v díle M. Macourka, O. Hejné, A.Mikulky a dalších

sluchátko). Ve svých knížkách Mravenečník v početnici, O hodném chlapečkovi, který se stal kredencí a v dalších Macourek dostává své hrdiny do absurdních situací. Autor vnesl do svých děl novost, slovní vtip, nápaditost a stal se oblíbeným autorem scénářů animovaných filmů pro děti.

Ota Hofman (1928-1989) obohatil pohádkovými motivy příběhy s dětskými hrdiny a vstoupil jimi do současnosti (Lucie, postrach ulice, Pan Tau a tisíc zázraků).

Dalšími významnými autory jsou **Hermína Franková**, **Alois Mikulka**, básník **Karel Šiktanc**, **Ludvík Aškenazy**, který ve své nejrozsáhlejší dětské próze Putování za švestkovou vůní vypravuje o trpaslíkovi Pytrískovi, jenž uteče z knížky, protože ho vyobrazená husa ze sousední stránky štípla. Jeho další osudy při hledání spřízněné trpasličí duše se promítají na sebe volně navazujících příbězích, kterými postupně Aškenazy, až téměř násilně, nastavuje děj.

Všichni výše uvedení autoři ctí pravidla folklorní pohádky (hrdina plní nadlidský a těžký úkol, později se ukáže jeho smysluplnost), autorská pohádka ctí mystický řád světa a nejde proti „zdravému rozumu“. Některým autorům umělých pohádek se zdá pohádková forma příliš těsná a snaží se ji rozvinout. Hrdinové plní nesmyslné úkoly nebo kácí stromy, které zabraňují jaru přijít do vesnice (ve všech folklorních pohádkách je patrný obdiv k přírodě a respekt k přírodním silám). Ovšem autoři by měli mít na mysli, že s folklorem ani s jeho nápodobou nelze zacházet libovolně. I autorská pohádka by měla mít svá pravidla.

1.2 Pohádkové knížky v ediční činnosti našich nakladatelství

Česká literatura v 19. století jen velmi těžce navazovala na souvislosti evropského kulturního vývoje, ze kterého byla násilím na dvě století vyrvána¹².

Smutné je srovnání Komenského publikace Orbis Pictus s dětskými knížečkami, které byly produkovány v českých zemích o dvě stě let později.¹³ Autoři píšící pro děti a mládež za tímto dílem daleko zaostávali (hlavně

¹² Od roku 1620 za vlády Habsburků tisíce lidí emigrovalo nebo bylo vyvražděno. Počet obyvatelstva se ztenčil na polovinu. Teprve koncem 18. století pod vlivem anglické průmyslové revoluce a Velké francouzské revoluce se pohnula politická i sociální struktura Evropy a v habsburských zemích začaly vnikat podmínky pro obrodu národa.

¹³ STEJSKAL, V. *Česká a slovenská kniha pro děti*. Praha : Společ. přátel knihy pro mládež, nár. sekce IBBY, 1975. s 14.

v pochopení dětské psychologie a celkové kompozici díla). Obrat nastal v polovině 19. století. Tehdejší čeští nakladatelé začínají vydávat pohádky Karla Jaromíra Erbena, Boženy Němcové atd. Vznikají i edice překladových literatur pro děti.

Literatura pro děti ovšem i nadále zůstávala na okraji. I nadále se v ní projevují zájmy výchovné a vzdělávací, upozaděn byl faktor umělecký.

V meziválečném období se vyrojilo mnoho soukromých nakladatelství, která vydávala hlavně brakovou literaturu za vidinou vyššího výdělku. Nakladatelé, kteří měli snahu vydávat literaturu kvalitní, většinou brzy zkrachovali nebo přežívali jen s velkými problémy.

Převládal zde žánr dobrodružný – indiánky, westerny, detektivky. Ty byly nejčastěji vydávány týdeníkem Romány do kapsy (Rodokaps) a edicemi Weekend a Rozruch. Dívčí romány produkovalo nakladatelství Rodina nebo edice Červená knihovna. Český meziválečný a protektorátní knižní trh byl touto triviální literaturou přesycen.

I když byla odsuzována pedagogy a literárními kritiky, byla tato literatura hojně čtena, protože nabízela přesně to, co mladí čtenáři požadovali – zábavu, prožitok, dobrodružný děj, ideální romantický svět, srozumitelný obsah, nenáročné čtení.

V současné době existuje asi 175 méně či více úspěšných nakladatelství, která se zaměřila na literaturu pro děti a mládež. Zatím co se v minulosti žádné významné nakladatelství nespécializovalo převážně na dětské čtenáře, po roce 1948 vzniká nakladatelství Albatros, které má až do roku 1989 takřka monopol na vydávání knih pro děti. Jedinou konkurencí mu bylo nakladatelství Artia, které ovšem bylo nástrojem zahraničního obchodu a cizojazyčné knihy vydané v Artii putovaly do zemí celého světa.

Po roce 1989 se situace na nakladatelském trhu rapidně změnila a vstupují na něj mnohá soukromá nakladatelství. Jak nakladatelství Albatros, tak Artia (změnilo si název na nakladatelství Aventinum) se v konkurenci přes značné počáteční problémy uchytilo a i nadále patří k těm úspěšnějším na poli nakladatelského podnikání. Výčet nakladatelství pro děti a mládež není vyčerpávací. Snahou je nastínit produkci těch nejúspěšnějších a nejvýznamnějších nakladatelství pro děti a mládež v současnosti a nakladatelství s významnými edičními plány zaměřenými na dětské čtenáře druhé poloviny devatenáctého století až do konce první poloviny století dvacátého.

1.2.1 Nakladatelé 2. poloviny 19. století až 1. poloviny 20. století

1.2.1.1 Nakladatelství A. Storch

Knihkupectví a nakladatelství A. Storch začíná svoji činnost roku 1876. Ve Storchově ediční činnosti se nacházely kromě sbírek pro mládež i soubory loutkových her, vyhledávané velkými i malými – podobně jako oddělení loutek, loutkových divadélek a kulis.

Knihkupec A. Storch vydal ucelenou sbírku 61 svazků edice Českých spisů pro mládež. Tato sbírka vycházela od roku 1889 do roku 1905 a přispívalo do ní mnoho významných spisovatelů konce 19. stol. Nejvíce děl ve sbírce bylo od spisovatelky **Žofie Podlipské**.¹⁴ Tato spisovatelka, mladší sestra Karolíny Světlé, napsala řadu povídek, pohádek i divadelních her. Ve všech jejích knihách pro mládež je znát silný vliv romantismu. Dobro vždy vítězí nad zlem a hrdinové jejich děl pilnou prací a dobrotou dosahují vždy úspěchu. Ve sbírce jsou také povídky **Karla Václava Raise**, **Václava Beneše Třebízského**, básně a povídky **Elišky Krásnohorské** atd.

Ve spisech nejsou jen původní díla českých autorů, ale i překlady **Františka Hrnčíře** (z francouzštiny) **Palečkových příhod** od Stahla, ruské a srbsko-chorvatské pohádky vyprávěné **Martinem Kozákem**.

České spisy pro mládež vycházely ve stejných formátech, sešitových anebo vázaných vydáních. Byly to většinou tenké knížky, které nepřesahovaly 100 stran a před textem byl barvotiskový obrázek. Sbírkou byla určena pro děti od 10 do 16 let a celá sbírka měla velký úspěch.

Vedle této sbírky vydal A. Storch velký počet knížek pro nejmenší děti. Většinou to byly obrázky oblepené lepenkou o 4-8 stranách doplněné verši nebo říkadly. U těchto knih není většinou uveden ani autor, ani ilustrátor.

Pro větší děti vydával Storch další povídky a pohádky **Žofie Podlipské**, **Elišky Krásnohorské**, **Jana Novotného** atd. Pro větší chlapce vycházely dobrodružné povídky od **Matěje Karase**, upravené **Cooperovy** lovecké povídky a historické romány.

¹⁴ KAISLEROVÁ, H. *Knihkupec a nakladatel A. Storch*. Praha, 1971. s. 46.

1.2.1.2 Nakladatelství J. Otto

Roku 1875 vzniká v Ottově nakladatelství edice s názvem Laciné bibliotéky pro mládež. Cílem této knihovny bylo uveřejňovat v laciných sešitech dobré povídky, životopisy, obrazy z českých i slovanských dějin a naučná díla z národopisu, zeměpisu a přírodopisu.¹⁵ Nejvíce jich napsal nebo upravil redaktor edice **Jan Ladislav Mašek** a cennými čísly do ní přispěla **Sofie Podlipská**, z jejíhož pera vzešlo i hodně knížek v druhé Ottově dětské sbírce Zábavném čtení pro mládež, přinášející vybrané původní i přeložené povídky.

Nedostatek knih pro mládež středního věku, a zvláště školních komentovaných vydání domácích i cizích jazyků byl Ústřednímu spolku českých profesorů v 90. letech 19. století podnětem k založení knihovny, která by to napravila. Dvakrát tyto pokusy ztroskotaly, nakladatelé vždy po několika číslech zastavili vydávání pro malý odbyt. Roku 1894 převzal **Jan Otto** tuto edici, které zvýšil přitažlivost ilustracemi a začal je vydávat pod názvem Česká knihovna zábavy a poučení. Vedle básnických sbírek **Jaroslava Vrchlického** a povídek **Aloise Jiráska** se v ní podávalo zajímavou formou poučení a to buď beletristicky, nebo přitažlivým námětem, či praktickým zpracováním obsahu. **Josef František Hruška** tu vydal knížku o chodské minulosti a výbor chodských bajek, vyšly tu také výbory ze **Sládkových** básní a povídek a vzpomínky **Karolíny Světlé**.

Jan Otto se chystal také na vydávání cestopisné literatury pro mládež, která měla pojednávat o českých, slovanských i jiných krajích, o jejich dějinách i lidových zvycích. Bohatý program, ke kterému se edice chystala, ovšem znemožnila první světová válka. Krátce před ní vyšly jen Potulky po Čechách východních **Terezy Novákové** a potom až roku 1912 s velkými obtížemi Cesty po Hindustánu **Otakara Pertolda**.

¹⁵ ŠVEHLA, J. *Jan Otto : kus historie české knihy*. 1. vyd. Jinočany : H+H, 2002. s. 123.

1.2.1.3 Nakladatelství F. Topič

Nakladatelství **Františka Topiče**, které zahájilo svou podnikatelskou a nakladatelskou činnost roku 1885, se také, i když opět okrajově a nesystematicky, snažilo vydávat sbírky pro děti a mládež.

V roce 1886 zde vychází Národní báchorky a pověsti a Z rodné chaloupky **Václava Beneše Třebízského** a do konce 19. století ještě vychází Vybrané pohádky národní **Boženy Němcové**, dílo **Svatopluka Čecha** (Pravý výlet páně Broučkův do měsíce, Nový epochální výlet pana Broučka tentokrát do XV. Století), Vybrané báje slovanské a Národní pohádky a pověsti **Karla Jaromíra Erbena**. Na začátku 20. století vzniká v nakladatelství F. Topiče edice pro mládež s názvem Osení, v jejímž rámci vychází například Patero obrázků z dějin **Arne Nováka**.

V roce 1910 vzniká edice Sbirka souvislé četby školní, jejíž těžiště leží v ukázkách autorů generace májovské a lumírovské jen s opatrnými exkurzemi do novější doby. Mimo tyto edice určené dětem a mládeži do 20. let 20. století vychází Kytka pověstí, Kocourkov nebo Zvířátka a loupežníci spisovatele **Adolfa Weniga**. Povídky starého zbrojnoše a jiné pohádky z naší minulosti, České pohádky o Kristu pánu a Povídky ze starých hradů **Karla Václava Raise** a Sedmero krkavců a jiné pohádky **Boženy Němcové**.

1.2.1.4 Nakladatelství Jos. R. Vilímek

Lví podíl na vydávání literatury pro děti a mládež v době na přelomu 19. a 20. století mělo nakladatelství Vilímek. Zasloužil se o to hlavně **Josef R. Vilímek** mladší, který převzal od otce knihtiskařský a vydavatelský závod a vdechl mu nový život.¹⁶ V roce 1891 do vlastního nákladu získal časopis Malý čtenář, vycházející od roku 1882. Ten mu zprostředkoval stálý styk s dětskými čtenáři a umožňoval účinnou propagaci dětské četby vyšlé v jeho nakladatelství. Ihned po tom co získává časopis, uskutečňuje nakladatel myšlenku vydávání knihovny pro děti s názvem Knihovna Malého čtenáře. Mezi autory prvních 55 svazků se objevili **Karel Jaromír Erben** s Kyticí, **Božena Němcová** s Babičkou, vyšly tu i komedie a hry **Matěje Kopeckého**. Vedle domácích autorů vycházela v této edici i díla

zahraničních spisovatelů jako Zlatý Ostrov **R.L. Stevenson**a nebo Hrdinný kapitán Korkorán **Alfreda Assollanta**.

Z počátku byly v edici vydávány jak spisy pro mladší čtenáře, tak četba pro odrostlejší a dívčí četba. Po čase se knihy rozdělily do čtyř dalších edic. Byla založena sbírka pro nejmenší čtenáře Z knihy do srdéčka, pro větší zůstala Knihovna Malého čtenáře, pro odrostlejší vznikla Vilímkova knihovna mládeže dospívající, vedle ní pak knihnice Dívčím srdcím.

Za největší nakladatelský počin je ovšem považováno vydání Starých pověstí českých **Aloise Jiráska**. První vydání vyšlo v roce 1895.

Také překladová literatura pro mládež byla v nakladatelství Jos. R. Vilímka zastoupena dobrými jmény. K nejčtenějším patřil slavný autor vědecko-fantastických románů **Jules Verne**. Pro mládež byly také vydány historické romány jako Tři mušketýři **Alexandra Dumase** nebo Bídníci a Dělníci moře **Victora Huga**.

Pro čtenáře pohádek byly připraveny sbírky **Boženy Němcové** nebo **Elišky Krásnohorské**, ale také umělé pohádky současných autorů. Značný význam měly také účelové výbory s názvem Gogol-Tolstoj-Maupassant mládeži nebo Kniha džunglí **Rudyarda Kiplinga**.

Ve Vilímkově nakladatelství našlo značnou podporu i české loutkářství. Je zde vydáván časopis Loutkář a loutkové hry Matěje Kopeckého. Vzniká edice Knihovna českých loutkařů a Loutkové hry malého čtenáře, ke kterým bylo možno pořídit v nakladatelství i dekorace.¹⁷

1.2.1.5 Nakladatelství Jan Laichter

Dobrušský rodák **Jan Laichter** působil více než dvacet let v Ottově podniku a svoji vydavatelskou činnost začíná roku 1893. Laichterova vydavatelská a nakladatelská činnost měla až do konce 19. století ráz převážně odborný a naučný

¹⁶ WENIG, A. Literatura pro děti. In *Jos. R. Vilímek : osobnost i závod : Úvahy a vzpomínky*. Praha : Svaz knihkupců a nakladatelů Československé republiky, 1937. s. 139.

¹⁷ WENIG, cit. 16, s. 141.

Na konci roku 1900 (k Vánocům) ovšem Laichter pod dojmem toho, že literatura pro děti a mládež je u nás ještě stále opomíjeným knižním žánrem, vydává první knihu pro děti a mládež.¹⁸

K vydávání této literatury se spojil Laichter s mladým badatelem ve srovnávacích literárních dějinách **Václavem Tille**. Tak vznikly první dvě knížky pro mládež, které Tille napsal pod pseudonymem Václav Říha. První byla Povídka o svatbě krále Jana (1900) a druhá Knížka o Růžence a Bobešovi (1902).

V roce 1902 se v Laichterově nakladatelství zrodila edice Žeň z literatur a redakce se chopil právě **Václav Tille**. Redakce si vytkla určitý program v heslech: „*Dokonalý výběr z dokonalých autorů a dokonalý překlad jsou cílem, o který usilujeme. To je nám hlavní. Co podáváme nemá zajímati mladé čtenáře tím, že je nové, ale tím, že je dobré*“.¹⁹

Sbírka nebyla určena nejmladším čtenářům, ale byla věnována dorůstající mládeži. V edici se objevovaly překlady z cizích literatur. Vyšli zde například **Guy de Maupassant, Oscar Wilde, F. M. Dostojevskij, L. N. Tolstoj, N. V. Gogol, Friedrich Schiller, J. W. Goethe** atd., se svými díly určenými pro mládež. V edici se objevily i pohádky **Boženy Němcové, K. J. Erbena**, ale i pohádky čínské, indické, bengálské, kašmírské, polské, francouzské a ruské. Edice byla velmi úspěšná a z této knihovny některé svazky dosáhly největšího počtu vydání ze všech knih Laichterova nakladatelství.

V roce 1908 vznikla edice Pěkné knihy pro mládež, ve které vycházely hlavně dobrodružné knihy pro chlapce. V rámci této edice vyšla v té době velmi oblíbená knížka životopisů vynikajících mužů ze všech oborů **S. K. Boltonové Chudí hoši, kteří se proslavili, Darwinovy Cesty přírodovědce kolem světa** nebo **Eastmanovy** knížky z života indiánů **Indiáni v mládí** a **Večery ve wigwamu**.

Do třetice vyšla v nakladatelství v roce 1912 edice školní četby Světla. Zde byly vydány díla **Petra Bezruče, Jiřího Wolkera, S. K. Neumanna** nebo **Fráni Šrámka**.

¹⁸ HORÁK, J. *Jan Laichter : Život a dílo, vzpomínky a úvahy* . Praha : Svaz knihkupců a nakladatelů, 1935. s. 51.

¹⁹ HORÁK, cit. 18, s. 52.

1.2.2 Současná nakladatelství pro děti a mládež

1.2.2.1 Nakladatelství Albatros

Nakladatelství bylo založeno 15. dubna 1949 výnosem ministerstva školství, věd a umění pod stroze socialistickým názvem **Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK)**. Byla to odpověď na volání celé řady spisovatelů a kritiků, kteří bojovali proti vydávání braku a kýčovité literatury pro děti. V době svého vzniku se nakladatelství Albatros velmi odlišovalo od ostatních nakladatelství. Jeho cílem bylo vydávat nové knihy pro děti po celý rok, čímž se lišilo od jiných nakladatelství, která přizpůsobila svůj vydavatelský plán tak, aby knihy byly k dostání hlavně v předvánočním období, kdy se nejvíce kupovaly. Ještě v roce 1949 byly založeny tři edice – Knižnice pro nejmenší, Knižnice pro národní školy, Knižnice pro střední školy.

Prvním ředitelem nakladatelství se stal redaktor **Václav Netušil** a do konce roku 1949 vydalo 18 titulů, v roce 1950 už dokonce 116 titulů. V padesátých letech minulého století došlo ovšem k tomu, k čemu za tehdejší politické a společenské situace dojít muselo – brak vystřídaly šedivé knížky, které pro děti nebyly vůbec přitažlivé. Vzorem byla sovětská literatura, v popředí zájmu kolektivní hrdina. Ačkoliv některá díla sovětských autorů z této šedi vybočovala, nelze zapomenout, že z edičních plánů byli vyřazováni skuteční umělci, hlavně z politických důvodů.

Roku 1952 nastoupil jako šéfredaktor spisovatel **Karel Nový** a pod jeho vedením se SNDK obrátilo na skutečné umělce. Díky němu tak mohlo nové vedení, v čele se spisovatelem **Bohumilem Říhou** jako ředitelem a kritikem **Václavem Stejskalem** na postu šéfredaktora, které nastoupilo roku 1956, na co navázat.²⁰ Za jejich vedení si česká dětská kniha našla cestu i do světa a získala tam nejrůznější mezinárodní ocenění.

Aktivity Albatrosu se ovšem nesoustřeďovaly jen na vydávání literatury pro děti a mládež. Bezprostředně bylo s tímto nakladatelstvím spojeno i vydávání časopisu o dětské literatuře a umění „Zlatý máj“ založeném v roce 1956 a v neposlední řadě také činnost Společnosti přátel knih pro mládež, čili české sekce IBBY (International board on books for young people), kam naše země

²⁰ SLABÝ, K. Z. Padesátiletá historie nakladatelství Albatros. *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 5 [cit. 2006-08-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/361>>.

vstoupila jako první ze socialistických států v roce 1964. V roce 1980 byla dokonce schopná uspořádat světový kongres této organizace v Praze.

V roce 1964 vzniká Klub mladých čtenářů (KMČ). Součástí činnosti tohoto klubu bylo nejen vydávání nejlepších a nejžádanějších knih pro různé věkové skupiny, ale také výstavy ilustrací, besedy s autory a čtenářské sjezdy.

V souvislosti s Pražským jarem roku 1968 došlo k mnoha změnám ve vedení nakladatelství a byli propuštěni někteří politicky nekorektní pracovníci Albatrosu. Kolektiv redakce se ovšem i nadále snažil o vydávání hodnotné literatury (pod dohledem tehdejších politiků se jim podařilo vydat i pár knih „ideologicky závadných“ autorů, kdy je svým jménem pokryli autoři, kteří byli režimu „nezávadní“). V roce 1969 se SNDK přejmenovalo na nakladatelství Albatros.

Klub dětských knihoven (KDK) při nakladatelství Albatros vznikl v roce 1969. Byl určen pro instituce a jeho členy mohly být dětská oddělení knihoven, školní knihovny a další knihovny, pokud pracovaly s dětskou literaturou. Klub dodával knihovnám informační a propagační materiály o vydávaných knihách, jednotlivé katalogizační lístky publikací, které v nakladatelství vycházely, a především vydával část produkce Albatrosu ve zvláštní úpravě, vhodné pro knihovny. Hlavním úkolem KDK bylo zkvalitnění práce s dětskou literaturou prostřednictvím lepších, pevnějších vazeb s růžkem na knižní lístky na předním přidešti a vydáváním katalogizačních lístků pro celou produkci nakladatele. Kromě těchto hlavních cílů se KDK snažil o metodickou pomoc knihovnám a knihovníkům při konkrétní práci s dětmi.²¹

V 70. a 80. letech minulého století doznala skladba vydávaných titulů jak původní, tak přeložené dětské literatury v Albatrosu největšího rozmachu. Vydávaly se jak edice omalovánek a vystřihovánek pro nejmenší a edice prvního čtení, tak pohádky české i světové.

Nakladatelství mělo pro své čtenáře připraveny ediční řady, které jim mohly pomoci lépe se orientovat v jednotlivých žánrech knih. Čtenáři se mohli v lednovém čísle Albatrosích novin (Nakladatelství Albatros od roku 1974 vydávalo své vlastní noviny – Albatrosí noviny pro děvčata a chlapce, které vycházely

²¹ ŽENOŽIČKOVÁ, V. Klub dětských knihoven ve veřejných knihovnách a základních školách. FF : UK, 2005. s. 16.

měsíčně až do roku 1990) seznámit s knihami, které měly v jednotlivých edicích vycházet během roku.

Nejvýznamnějšími edicemi Albatrosu jsou:

ALBUM – bohatě ilustrovaná edice malého rozsahu a poznávacího zaměření

DOMOV – SVĚT – výpravné publikace encyklopedického typu pro žáky základní školy

ESA – Edice světových autorů – byla určena žákům základních a středních škol

JISKŘIČKY – základní edice pro děti mladšího školního věku tištěná většími typy písma

KARAVANA – jedná se o romány dobrodružných světových autorů v sešitech

KOD – knihy odvahy a dobrodružství – dobrodružné knihy autorů současných i klasických pro čtenáře od 9. let.

KORÁLKY – malá sešitová edice pohádek celého světa pro děti od pěti let

MEZINÁRODNÍ SÉRIE – bohatě ilustrované knížky pro nejmenší, vydávané současně v několika zemích

OBJEKTIV – populárně vědecká edice pro dospívající mládež, seznamuje s obory lidské činnosti. Jednotlivé svazky jsou brožované.

OBNOVENÉ OBRAZY – pro starší školní věk, převyprávěné báje, eposy a pověsti různých národů

OBRÁZKOVÁ ŘADA – bohatě ilustrované knížky pro předškolní věk s úsporným textem

OKO – monotematické kapesní atlásky seznamující textem i obrazovou částí s různými obory vědy i techniky

PRVNÍ ČTENÍ – knížky pro začínající čtenáře s větším typem písma

STŘELKA – knížky o životě současných dětí pro čtenáře od devíti let

VERONIKA – edice dívčí četby, romány z celého světa

ZLATOBOR – edice klasiků

Z POHÁDKY DO POHÁDKY – edice českých i světových pohádek

ŽIVOTOPISNÁ ŘADA – portréty významných osobností

TEORETICKÁ KNIŽNICE – pro odborné zájemce o teorii tvorby pro děti a mládež, literárně historická díla pro mládež²²

Zdálo by se, že po roce 1989 se Albatrosu otevírají nové možnosti a perspektivy, ovšem hned od počátku se nakladatelství muselo bránit podprůměrné knižní produkci a braku. Nakladatelství, které do té doby netrpělo finančními problémy, začalo propouštět a první demokraticky zvolený ředitel **Petr Hořejší** rezignoval. Po něm přebrala post **Milada Matějovicová** a musela řešit problémy, které s vydáváním knih pro děti měly pramálo společného - ať už to byla snaha o konkurenceschopnost, nebo ztráty nemovitostí a privatizace. Od září roku 1998 stojí v čele výkonný ředitel **Martin Slavík**. Od tohoto roku se nakladatelství Albatros také stává součástí Bontonu, což přineslo hlavně napojení na nové média (Albatros začal vydávat i publikace v elektronické podobě na CD ROM). V tomto roce také nakladatelství získává exkluzivní licenci na příběhy Harryho Pottera od **J. K. Rowlingové**. V současné době je ředitelkou nakladatelství **Lenka Vyskočilová**.

1.2.2.2 Nakladatelství Aventinum

Nakladatelství vzniklo v roce 1953, tehdy ještě jako cizojazyčné nakladatelství Artia, podnik zahraničního obchodu. Artia nepodléhala ideologickým tlakům jako jiné vydavatelské podniky té doby a tak zde mohli publikovat autoři, kteří jinde u nás publikovat nesměli. Artia nebylo přímo nakladatelstvím pro děti, vydávalo také populárně naučné publikace a knihy o umění, ale brzy se dětská literatura stala opěrným žánrem artiovské produkce. Všechny knihy byly vydávány v poměrně vysokých nákladech, mnoha vydáních a téměř ve všech jazycích včetně japonštiny a čínštiny.²³

V roce 1990 po dohodě se synem **Otakara Štorcha-Mariena** přejímá nakladatelství název Aventinum i jeho logo jako pokračovatel tohoto proslulého vydavatelského domu. Nakladatelství pokračuje s vydáváním artiovské edice

²² STIBURKOVÁ, J. Klub dětských knihoven nakladatelství Albatros. Praha, 1989, s. 21.

²³ HULPACH, V. Tři nakladatelství pro děti a mládež. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 1999. s. 109.

Světové pohádky, bajky a legendy. Tato edice si klade za úkol seznámit dětské čtenáře se základními díly vybrané klasické literatury. Momentálně edice nabízí knihu Pohádky bratří Grimmů, zkrácené vyprávění známého příběhu klasické anglické literatury pro děti a mládež Ostrov pokladů nebo známou německou pověst o Krysařovi ze středověkého města Hammeln v původní podobě, volně přeloženou ze starého německého originálu.

Edice Knižnice Aventina seznamuje čtenáře jak s klasickými, tak i moderními díly naší i světové literatury různých žánrů v nekráceném znění, od klasických pohádek přes dobrodružné příběhy až po vzdělávací tematiku. V této edici vyšel například příběh Barnabáš a ztracené drahokamy spisovatele **Richarda Heyduka** nebo nejznámější příběh americké literatury pro děti Čaroděj ze země Oz. Další edicí určenou pro děti je edice Legendy a báje. Z obsáhlých a bohatě ilustrovaných encyklopedií uvedme aspoň Svět architektury. Nakladatelství nejen úspěšně navazuje na dědictví Artie a odkaz ediční činnosti Otakara Štorcha-Mariena, ale rozvíjí je i dál svou vlastní bohatou produkcí v oblasti hodnotné původní literatury pro děti a mládež.

1.2.2.3 Nakladatelství Baobab

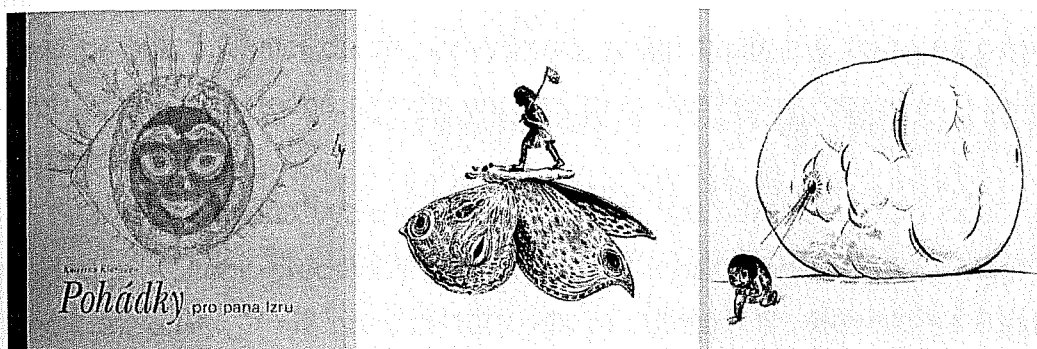
Baobab, alternativní nakladatelství ilustrovaných knih pro děti, bylo založeno v roce 2000. Věnuje se vydávání původních textů a zajímavých překladů, spolupracuje s nastupující generací výtvarníků. Majitelé nakladatelství se snaží o rozvíjení dětské fantazie a základních lidských hodnot.

Vydavatelé se pro první knihu obrátili do minulosti a vydali sbírku pověstí z Podkrkonoší **Josefa Štefana Kubína** s názvem Baba nad čerta. Produkce nakladatelství Baobab překvapí především pečlivou grafickou úpravou a osobitými autorskými ilustracemi výtvarníků, které nakladatelství vybírá především mezi mladší generací. Další Pohádky pro pana Izru vyšly s toyenovsky laděnými obrázky **Veroniky Holcové** a knihu Roches a Bžunda ilustroval svými linoryty **Juraj Horváth**. Právě tato kniha kytaristky a loutkoherečky **Marky Míkové** se stala nejúspěšnějším titulem nakladatelství, když byla v soutěži Památník národního písemnictví označena za nejkrásnější knihu roku 2001.

V současnosti vydává nakladatelství Říkadla a kecadla básníka **Ivana Diviše**. Diviš se v nich ukazuje jako básník laskavý, hravý, nápaditý, vtipný a

citlivý k dětskému vnímání světa. Básně prostupuje humor a nadsázka. V nové edici Lemur vycházejí klasické moderní ilustrované knížky z 20. století.

„Dětská kniha by měla nabídnout to, co animovaný film nedokáže: intimitu a prostor pro dětskou fantazii a snění,“ nastiňuje své plány jeden za zakladatelů Baobabu výtvarník Juraj Horváth. Společně se svou manželkou Terezou a Petrem Horákem se nebojí riskovat a vybírají projekty, které vyžadují „chytrého čtenáře“ a vedou k rozvíjení fantazie a základních lidských hodnot.²⁴

obr. 1 Obálka knihy nakladatelství Baobab s ukázkami ilustrací²⁵

1.2.2.4 Nakladatelství Librex

Ostravská firma Librex vznikla v roce 1990 a zpočátku se věnovala jen distribucí českých knih. V polovině devadesátých let 20.století se ovšem činnost podniku rozšířila o vydávání knih pro děti. Ve vlastních řadách produkuje taky leporela. Tituly Librexu směřují zejména k nejmladším dětem a recipientům mladšího školního věku. Nakladatelství nabízí knížky vydávané ve více než dvaceti edicích. Jedná se často o leporela (edice Leporela klasických pohádek, Malé slovníčky, Prostorová leporela, Omyvatelná leporela, Moje první říkadla aj.).

Mimo edice vyšla například kniha Dvanáct nejkrásnějších pohádek, publikace zábavného čtení a her pro děti od **Miloše Nesvadby** nebo Andersenovy pohádky.

Librex nabízí nejmenším dětem zejména elementární poučení z různých tematických oblastí, klasické pohádky a příběhy se zvířaty i náměty na zábavné využití volného času.²⁶

²⁴ JANDA, L. Baobab není jen strom. *Ladění*. 2002, roč. 7, č. 3, s. 48.

²⁵ Nabídka knih nakladatelství Baobab [online]. [cit. 2006-06-28]. Dostupné z

Knihy, které nakladatelství Librex vydává pro děti, jsou dílem převážně českých autorů, ale v široké produkci lze nalézt i autory a ilustrátory z Belgie, Anglie, Polska, Singapuru, Taiwanu a dalších zemí.

1.2.2.5 Nakladatelství Meander

Bylo založeno v roce 1997. Zaměřuje se na autorské knihy pro děti a mládež. Vydává knížky a leporela současných českých autorů píšících pro děti.²⁷ Malý podnik spojující důraz na výtvarné pojetí titulů a k tomu frekvence jedné, dvou, či tří knih ročně. To je obecná charakteristika pražského nakladatelství Meander.²⁸

Počtem dosud vytvořených titulů malý nakladatelský dům poutá pozornost už třetím rokem především pro vysokou kvalitu knih. Edice Modrý slon je umělecká edice, v níž prvních 100 knih je autorem a výtvarníkem číslovaných a signovaných. Vychází česky a někdy anglicky. Edice Pražské legendy vychází také v cizojazyčných verzích. Edice Pro Emu se specializuje na dobrý český komiks.

Důkazem kvality nakladatelství je letošní úspěch v rámci soutěže Magnesia Litera, kdy Litera za knihu pro děti a mládež získala kniha **Violy Fischerové** Co vyprávěla dlouhá chvíle, vydaná nakladatelstvím Meander. V současnosti nakladatelství nabízí například Adventní kalendář **Ivy Pecháčkové**. Originální publikace se skládá z pětadvaceti malých leporel pěti velikostí, tvořících dohromady důmyslnou skládačku na principu puzzle. Knížky jsou číslované, na každý den adventu připadá jeden příběh. Poslední knížka je malý zpěvník nejznámějších koled. Půvabnými ilustracemi toto dílko doprovodila **Jarmila Marešová**. Ze spolupráce se známým výtvarníkem **Petrem Niklem** vzešly knihy Pohádky o rybitince a O Rybaně a Mořské duši (kniha získala v prestižní soutěži o Nejkrásnější knihu roku 2002 vyhlášené Ministerstvem kultury ČR a

<<http://www.baobab-books.net/knihy.php>>.

²⁶ ZEMBEROVÁ, V. Představujeme nakladatelství Librex : leporela a pohádky. *Ladění*. 2001, roč. 6, č. 4, s. 41.

²⁷ O Meandru [online]. 2006 [cit. 2006-08-02]. Dostupné z

<<http://www.meander.cz/php/page.php?JAZYK=CZ#>>.

²⁸ REISSNER, M. Zákrut plný krásných knih. *Ladění*. 2003, roč. 8, č. 1, s. 44.

Památníkem NP 1. místo. Ve stejném roce byla nominovaná také na cenu Magnesia Litera v kategorii knih pro děti a mládež).

Nakladatelství Meander uvedlo také pohádku **Václava Havla** Pižďuchové, jediný text Václava Havla věnovaný dětem. Vyprávění, které napsal v sedmdesátých letech do sborníku jednoho velkého německého nakladatelství, jež vydalo českým zakázaným spisovatelům knížku pohádek. I když produkce malého nakladatelství není kvantitou nijak závratná, většina titulů z něj vzešlých představuje vítané oživení a pomáhá udržovat úroveň současného písemnictví pro děti.

1.2.2.6 Nakladatelství Egmont

První knihy a časopisy v češtině a slovenštině začal Egmont vydávat v roce 1990. Úplně první knížkou byla Veselé Vánoce od Walta Disneye.²⁹ Po rozdělení Československa vznikl Egmont ČR, který patří k největším nakladatelstvím dětské literatury a vydavatelstvím dětských časopisů u nás.

Nakladatelství se proslavilo zejména uváděním knih s postavičkami Walta Disneye, které k nám po roce 1989 vtrhly na obrazovky a staly se záhy u dětí velmi oblíbenými. Méně však již jsou přijímány pedagogy a kritiky dětské literatury. Je jim vyčítána kýčovitost, brutalita, příběhy nenesou žádný etický a poučný podtext. To ovšem nemění nic na tom, že tyto knihy patří k těm nejčtenějším a nejoblíbenějším u dnešních dětí.

Spektrum produkce knih je velmi široké. Od knih pro nejmenší čtenáře (leporela, Božek stavitel, Barbie, edice pohádkového světa Walta Disneye, první čtení, omalovánky), produkci pro školáky (edice Witch, edice Děsivé dějiny, Asterix, Svět správných holek a další), po knihy určené pro čtenáře každého věku (Star Wars, sportovní knihy, edice Rubín, edice Řada nešťastných příhod).

1.2.2.7 Nakladatelství Axióma

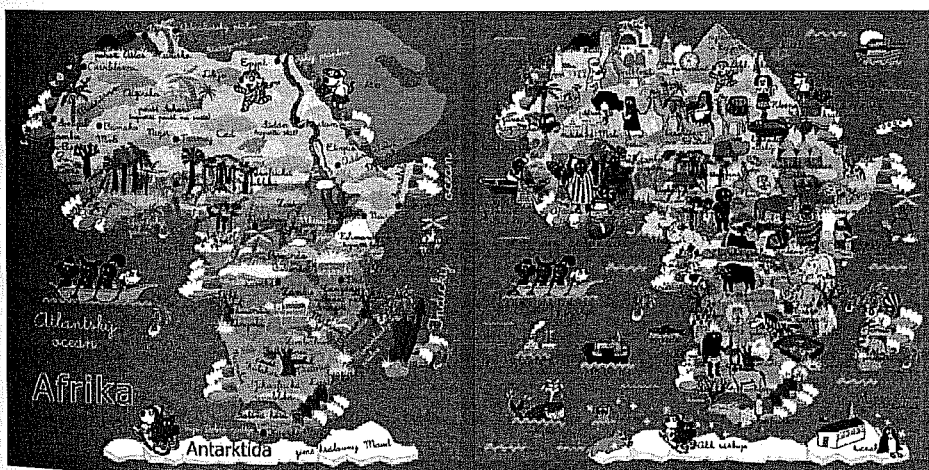
Axióma je pražské nakladatelství, jenž se zaměřuje na bohatě ilustrované tituly určené dětem předškolního a mladšího školního věku. V současnosti

zahrnuje produkce několik desítek titulů, které jsou vydávány ve třech řadách: knižní tituly, omalovánky, leporela.

Mezi knižními tituly se nachází obecně známá díla, ale také autorské pokusy. Tvorbu **Bohumila Říhy** připomíná Axióma vydáním dnes již klasických knih pro děti: *Honzíkova cesta*, *O letadélku Káněti*, „*Divoký koník Ryn*“, *Adama a Otky*. Oblíbená je i kniha **Johanny Spyriové** *Heidi*, *děvčátko z hor*. Současný literární svět připomínají knihy **Ivony Březinové** *Trosečníci*.

Leporela vycházejí ve třech řadách. V edici *Pohádky pro nejmenší* vychází dnes již klasické povídky pro nejmenší jakými jsou *Tři prasátka*, *O červené Karkulce*, *O kohoutkovi a slepičce*, *Otesánek*, *Sněhurka a sedm trpaslíků* aj. Mimo edice vyšlo velké knížkové leporelo *Dětský atlas světa*. Je určeno dětem od čtyř let a obsahuje více než padesát obrázků s pojmenováním, které děti seznámí se všemi částmi světa.

Celkový editorský záběr Axiómy je tedy velmi široký a zahrnuje jak díla, která si zaslouží pozornost malého čtenáře, tak knihy, které budí u rodičů a pedagogů rozpaky. I přesto se Axióma řadí mezi významné nakladatelské domy současnosti.³⁰

obr. 2 Dětský atlas světa vydávaný nakladatelstvím Axióma³¹

²⁹ *Historie* [online]. 2006 [cit. 2006-08-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.egmont.cz/index.php?okno=historie>>.

³⁰ Axióma: domov různorodých knih. *Ladění*. 2003, roč. 8, č. 2, s. 48.

³¹ *Ukázka z titulu* [online]. [cit. 2006-06-25]. Dostupné z <<http://www.axioma.cz/images/cover/369.pdf>>.

1.3 Pohádka ve filmu, televizi a rozhlasu

Pohádky a pověsti se od počátku 19. století objevovaly na jevišti a od 20. let 20. století se objevovaly nejdříve v rozhlasu, filmu a od 50. let 20. století v televizi.

Moderní masové prostředky se staly konkurentem četby a tradičního vyprávění. Čtenáři čtou knížky pohádek a pověstí méně než kdysi, ale zato na ně chodí do kin a každý den se na ně dívají v televizi. Nesmíme ovšem zapomenout, že úspěšné filmové, televizní, rozhlasové nebo divadelní inscenace získávají pro knižní verzi pohádky a pověstí nové čtenáře. Dramatizace pohádek mohou u dětí probudit zájem o její literární podobu. Na druhou stranu mnoho filmových a televizních námětů čerpá z pohádkových knih. Dá se tedy říct, že kniha a masové prostředky komunikace se navzájem velmi ovlivňují a nelze jednoznačně odsoudit film a televizi za to, že odloučí děti od čtenářství. Někdy může být právě filmová a televizní pohádka impulsem k otevření dětské knížky.

1.3.1 Pohádka v rozhlasu

Nedostatkem filmového, televizního nebo divadelního ztvárnění pohádky je to, že dítěti neumožňuje rozvinout fantazii tak, jak je to možné u knižní podoby pohádky. Snad nejbližší původní pohádce a pověsti vyprávěné vypravěčem i pohádce zaznamenané v knize je pohádka a pověst rozhlasová. Posлуhač pohádky je odkázán pouze na slovo a může proto svou fantazii rozvíjet naplno. Dramatizovaná pohádka dává posluchači možnost slyšet přednes velkých herců, nemá ale možnost zasahovat do vyprávění, ptát se a nechat si vysvětlit věci, kterým nerozumí. Rozhlasová pohádka byla v šedesátých letech vůbec nejvíce poslouchaným pořadem rozhlasového programu a cca patnáctiminutové rozhlasové večerníčky s názvem Hajaja, které se vysílají již od konce 50. let 20. století, si udrželi velkou oblibu dodnes. Na dlouhá léta spojil s Hajajou svůj hlas **Vlastimil Brodský**. To on byl skřítkem, který dětem vypráví a zpívá. Postupně se přidávali i další herci a herečky.

1.3.2 Pohádka v televizi a ve filmu

Polemika ze strany odborníků o vhodnosti dramatizace filmových a televizních pohádek pro rozvíjení dětské fantazie je sice na místě, ovšem to nic nemění na tom, že pohádkové filmy patří k nejoblíbenějším pohádkovým žánrům. Je známo, že děti mají rády ilustrované pohádkové knížky, a že české pohádky ilustrovali přední čeští umělci. Proto je jedním z nejoblíbenějších pořadů pro děti *Večerníček*, který v roce 2005 oslavil již čtyřicet let od svého vzniku.

První tvůrci večerníčku se inspirovali úspěšným rozhlasovým *Hajajou*, kde působil také **Václav Čtvrtek**, pozdější kmenový autor velmi známých a oblíbených večerníčků. V době úplných začátků večerníčků se pořad jmenoval *Stříbrné zrcátko*, po roce se přejmenovalo na *Večerníček* se známou animovanou znělkou. Zvolna se také zvyšoval počet vysílacích dnů. V roce 1967 se děti mohly dívat na večerníček třikrát týdně. Během pěti let už celý týden.

Umožnila to spolupráce se *Studiem Bratří v triku*, zahájená právě znělkou. Prvním kresleným animovaným seriálem byly *Pohádky ovčí babičky*, následoval *Psí život* a o *Loupežníku Rumcajsovi*. Všechny byly černobílé. V té době se také natočil v *Československé televizi* loutkový seriál *Broučci*.³²

Tvorbu večerníčků ve své době výrazně ovlivnila a poznamenala osobnost **Václava Čvrtka** (1911-1976). Podle jeho námětů a později i knížek vzniklo třináct, většinou velmi populárních příběhů. Dokázal vytvořit nejen zajímavý pohádkový příběh, ale byl především velkým vypravěčem s osobitým jazykem, obohaceným dávno zapomenutými slovy.³³ Až podle jeho televizních večerníčků přišly na svět jeho nejznámější dětské knížky a to většinou bývá opačně. Jen seriál o *Kubovi a Stázině* byl napsán podle Čvrtkovy knížky s názvem *Jak ševci zvedli vojnu pro červenou sukni* a podle knížek také vznikly *Cesty formana Šejtročka* a *Příhody kocoura Damiána*. Po úspěšném odvysílání několika Čvrtkových nejznámějších televizních seriálů ve večerníčku je brzy začalo vydávat knižně nakladatelství *Albatros* a vydává je úspěšně dodnes. Asi každý, kdo vyrůstal na večerníčkových pohádkách, zná postavičky *Rumcajse*, *Cipíska*, *Jelena Větrníka*, *Křemílka* a *Vochomůrky*, *hajného Robátka* a další. V celé

³² KŠAJTOVÁ, M. *Velký příběh Večerníčku : historie nejslavnějšího televizního pořadu u nás* . 1. vyd. Praha : Albatros, 2005, s. 11.

³³ KŠAJTOVÁ, cit. 32, s. 35.

spisovatelově pohádkové tvorbě se line nit velké starosti o čistotu přírody, radost z poctivé práce a z čestného jednání.

Z dalších úspěšných večerníčků, z nichž se většina se posléze dočkala i knižního zpracování nebo náměty byly čerpány z knih, připomeňme Maxipsa Fíka, O krtečkovi výtvarníka **Zdeňka Müllera**, Bob a Bobek, O chytré kmotře lišce, Mach a Šebestová aj.

Naopak z námětů dětských knížek **Josefa a Karla Čapkových** vznikl hraný večerníčkový příběh Dášenska, čili život štěněte (hlavním „hercem“ byla malá foxteriérka Dášenska) a také kreslený seriál Povídání o pejskovi a kočičce. Večerníček také představil jedinou knihu pro děti Ladislava Vančury Kubula a Kuba Kubikula.

Velmi oblíbený je také hraný večerníček Krkonošské pohádky, který pocházel z autorské dílny **Boženy Šimkové**. Ta svoje pohádky nesměla vydávat a svými jmény je zaštitily **Marie Kubátová** a **Zdenka Podhrázká**.

obr. 3 Postavička a úvodní znělka Večerníčku³⁴

Pohádky a pověsti se dostaly do českého filmu až po druhé světové válce. V meziválečném období se pohádky točily jen vyjimečně. K takovým filmům patřily Sněhurka a sedm trpaslíků, Popelka, Stavitel chrámu (podle staropražské čertovské pověsti o svatovítské katedrále).

³⁴ Večerníček dostane dort i písničku. [online]. [cit. 2006-06-20]. Dostupné z <http://show.idnes.cz/show_aktual.asp?r=show_aktual&c=A051003_203134_show_aktual_kot>.

Filmové pohádky vesměs čerpají z folklorních pohádek a námětů (Pyšná princezna, Byl jednou jeden král, Princezna se zlatou hvězdou na čele, Tři oříšky pro Popelku, Bajaja aj.) a jsou jednou z nejuspěšnějších a nejuznávanějších děl české kinematografie vůbec. Paradoxně nejuspěšnější pohádky byly natočeny za dob totality, protože je natáčeli lidé, kteří kvůli režimu nemohli dělat svou práci. Toužili něco točit a dělali to naplno. Není vůbec náhodou, že tři nejuspěšnější filmové pohádky byly natočeny podle motivů pohádek **Boženy Němcové**:

Pyšná princezna je česká filmová pohádka z roku 1952 režiséra **Bořivoje Zemana**. Zfilmována na motivy pohádky Potrestaná pýcha. Pyšné princezny není hoden ani hodný a spravedlivý král sousední země (Vladimír Ráž), který se proto v přestrojení za zahradníka vydá udělit princezně výchovnou lekci. Princezna se do něj zamiluje, poté uprchne a pozná život obyčejných lidí. Nakonec zjistí, kdo je zahradník, přestane být pyšná a provdá se za něj.

Byl jednou jeden král je česká filmová pohádka z roku 1954 režiséra Bořivoje Zemana. Na základě děje z klasické pohádky Sůl nad zlato Boženy Němcové je vyprávěn příběh obohacený humornými situacemi a moudrostí Jana Wericha v hlavní roli krále. Byl jednou jeden král je o tom, jak snadno pocit vlastní moci a důležitosti dokáže zaslepit panovníka, i o tom, že láska dětí k rodičům se naměří zlatem a drahým kamením. A díky jemnému, ale štiplavému werichovskému humoru v podání tehdejších předních českých herců se pohádka Byl jednou jeden král zařadila do "zlatého fondu" českých filmových pohádek

Mezi nejznámější patří určitě koprodukční česko-německý film režiséra **Václava Vorlíčka** natočen na motivy pohádky Boženy Němcové Tři oříšky pro Popelku. Oproti předchozím filmovým zpracováním jsou v této verzi hlavní hrdinové obohaceni o nové vlastnosti: Popelka je v podání Libuše Šafránkové živější - ovládá jízdu na koni, střílí z kuše jako obratný střelec. Princ Pavel Trávniček představuje svéhlavého mladíka, oddávajícího se raději lovu a zábavě s kamarády, nežli pilování dvorní etikety a přípravám na ples, při němž si má najít nevěstu.³⁵ Popelka žije společně se svou zlou macechou a její sestrou na statku a pomocí tří kouzelných oříšků se šťastně stane ženou prince. Nakonec je zlo v podobě macechy a její dcery potrestáno.

³⁵ Tři oříšky pro Popelku [online]. 2006, 29.7.2006 [cit. 2006-08-12]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C5%99i_o%C5%99%C3%AD%C5%A1ky_pro_Popelku>.

Ze zahraničních pohádek, které se staly nedílnou součástí českých Vánoc, je nejznámější klasická ruská pohádka Mrazík. Z mateřské země se na české televizní obrazovky dostala až po třinácti letech od svého vzniku a letos se vysílá už třiadvacátý rok. Takové popularity se Mrazíkovi nedostalo v žádné jiné zemi, dokonce ani v Rusku. Film je natočený na motivy starých ruských pohádek, odehrává se v typické ruské pohádkové vesnici. Hlavními hrdiny jsou děda Mrazík, hodná a skromná Nastěnka a jako její protiklad zlá sestra Marfuša. Dále tu vystupuje také hodný (ze začátku pyšný) Ivan a oblíbená čarodějnice neboli baba jaga, bydlící v chaloupce na kuří nožce nadabovaná **Františkem Filipovským**. Film byl za dob socialismu velmi populární, také proto, že někteří lidé se domnívali, že zlá rodina Nastěnky karikuje Sovětský svaz. Faktem ale je, že Mrazíka milují i dnešní malé děti, které žádný komunismus nezažily a nadšeně se na něj každé Vánoce dívají.

V souvislosti s filmovou a televizní tvorbou nemůžeme opomenout českou loutkářskou tradici, která je v televizi, na filmovém plátně prezentována Jiřím Trnkou a jeho žáky.

Jiří Trnka - výtvarník, ilustrátor, scénárista a režisér animovaných filmů a zakladatel studia Bratři v triku ve svých loutkových filmech rozvinul osobitou režijní koncepci a volil pohádkové náměty, které se staly východiskem k vyjádření poselství obecného i nadčasového významu (Špalíček, Císařův slavík, Sen noci svatojánské Špalíček atd).³⁶

Na tuto tradici navázalo v roce 2002 Fimfárum **Jana Wericha**. Soubor pohádek pěti pohádek vznikl postupně během patnácti let, přičemž nejstarší je Lakomá Barka z roku 1986 a nejpozději přišel na svět v roce 2002 Franta Nebojsa. Po úspěšném Fimfáru natočili přední čeští filmaři Fimfárum II. Obsahuje čtyři loutkové pohádky (Moře strýčku, proč je slané?, Tři sestry a jeden prsten, Hrbáči z Damašku, Paleček)

I když mnoho odborníků často kritizuje špatný vliv médií na dětské čtenářství, platí zde, že vše opět závisí na vlivu rodiny na dítě. Pokud rodiče dítě k televizi jen „neodkládají“, ale pozorně sledují televizní a filmovou tvorbu pro děti a vybírají pořady, které mají určitou estetickou a výchovnou funkci, nemělo by se stát, že se z dítěte stane jen televizní povaleč, který nemá potřebu četby.

³⁶ Jiří Trnka (1912-1969) [online]. [cit. 2006-06-05]. Dostupné z <<http://literatura.kvalitne.cz/trnka.htm>>.

2 VÝVOJ ČTENÁŘSKÉHO ZÁJMU A POSTAVENÍ POHÁDKY V NĚM

Základní funkcí pohádky je vnést smysl a řád do dětem původně nesrozumitelného, skoro chaotického světa. Děti chápou svět kolem sebe úplně jinak než dospělí. Pohádky mohou být spojovacím mostem mezi dospělými a dětmi.³⁷

Svět dospělých je velmi komplikovaný a musí být srozumitelně převeden na dětské chápání. Klasické pohádky odpovídají na některé základní psychické potřeby dětí jako například vztah k rodičům, vztah k sourozencům, potřeby důvěry ve svět, v lásku, zvládnutí vztahu

Dítě už od svého nejtělejšího věku získává pozitivní vztah k literatuře právě díky četbě pohádek. Fantazie se také nejvíce rozvíjí při četbě. Pohádky v televizi jsou sice většinou výpravné a krásné, ale dítěti vše servírují jako na zlatém podnose. Už si nemusejí představovat, jak vypadá krásná princezna, jak okázalá je svatební hostina na hradě. Tím se dítě ochuzuje o své vlastní vnitřní prožitky. Pohádky rozšiřují dětské vědomí. Díky srozumitelnosti zápletek a obraznosti dějů si dítě uvědomí různé problémy a možnosti řešení.

Preferovaný žánr knih se s věkem dítěte mění tak, že zájem o pohádky, který je ve věku čtyř až šesti let na prvním místě s věkem prudce klesá, podobně je tomu s příběhy. Zájem o románový příběh s věkem trvale stoupá, největší vzestup je na přelomu osmi a devíti let. Obliba poezie klesá především po osmém roce, k novému vzestupu dochází až ve čtrnácti. Obliba leporela klesá ihned po šestém roce na nulu. Obliba knih - hraček prudce klesá po osmém roce. Obliba umělecko-naučných knih trvale stoupá od osmého roku.³⁸

Dítě své knížky vybírá mnohem přísněji a účelněji, tím, že je buď miluje nebo lhostejně mine. Není tu střední cesty. Dospělého čtenáře lze alespoň načas ošálit, je masírován reklamou a médií. Ovšem dítě hned pozná, že dětská knížka je špatná. *Vztah dítěte a knihy je tedy obrazem nejpřirozenějšího partnerství a nejpřirozenější spravedlnosti.*³⁹

³⁷ ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1990. s. 121.

³⁸ SMETÁČEK, V.; JONÁK, Z. *Vývoj dětského čtenáře a školní četba na základní škole : predikční model dětského čtenáře*. Olomouc : Kraj. pedagog. ústav, 1988. s. 36.

³⁹ BRUKNER, J. *Dětská knížka. Zlatý máj*, 1972, roč. 16, č. 5, s. 12

2.1 Pohádka a její vliv na dítě v předškolním věku

Charakteristickým rysem období předškolního věku (vývojové období od dovršení 3. roku dítěte po vstup do školy, tzn. dovršení 6. roku života) je skutečnost, že jsou rozvinuty veškeré podstatné složky psychiky dítěte, a to představivost, paměť, vnímání, pozornost, myšlení a vůle. Dítě je schopné se soustředit na vyprávění, porozumět mu, ale považuje je za realitu.

Předškolní věk je obdobím her, proto nelze opomenout, že kniha v rukou dítěte je jako jedna z hraček, vztah k potřebě jejího textu, ilustraci se postupně vytváří. Mezi významné zprostředkovatele, kteří mohou pozitivně ovlivnit vztah ke knize, patří dospělý člověk. Důležitou roli zde jistě sehrává blízká osoba dítěte, a to zejména rodiče.⁴⁰

Láska k pohádce a citlivost k jejímu působení v tomto věku vrcholí a intenzivní vztah dětem vydrží ještě svým způsobem v mladším školním věku.

2.1.1 Vnímání pohádky dítětem v předškolním věku

Pohádka je blízká dětské mentalitě svou časovou neurčitostí („byla žila jedna princezna...“), záhadným umístováním („za sedmero horami, sedmero řekami...“) a tajemnosti, která z toho vyplývá. Postavy jsou výrazné typy (princezna, čarodějnice, kouzelník) a dítě může naplno rozvíjet svou fantazii při představování si, jak asi postava z pohádky vypadá.

Dítěti je blízké i proměňování zvířat v lidi a naopak, fantastika a svým způsobem i surová morálka (usekávání hlav, rozčtvrcování těl, drak, který chce sežrat princeznu).⁴¹

Ze záliby v těchto hororech nemůžeme soudit na dětskou krutost. Dítě se na pohádkovou smrt dívá se zvláštní objektivní naivitou: když mrtvý, tedy pořádně mrtvý – a neznamená to, že za chvíli by nemohl být pořádně živý! Jsou však i děti, které se pohádky takovýchto motivů děsí, snad proto, že téma krutosti je pro ně z nějakého důvodu bolestně živé.

⁴⁰ ŠMAHELOVÁ, E. *Kniha v rodině předškoláka* [online]. 2004 [cit. 2006-06-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek3877.htm>>.

⁴¹ ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1990. s. 143.

Předškolák už dokáže sledovat i dlouhý děj, vžívá se do něj, považuje jej nejprve za realitu, teprve postupně poznává, že jde o totéž „jakoby“ jako ve hře. Požaduje vyprávění a předčítání pohádek znovu a znovu, i když je třeba umí nazpaměť a opravuje drobné chyby předčítajícího.

Pohádka v tomto věku dětem vyhovuje svou svým černobílým viděním světa. Lidé se v ní rozdělují na dobré a zlé, jak to odpovídá dětskému zjednodušenému, černobílému obrazu skutečnosti. V pohádce je hrdinství dokonalé, láska věčná, štěstí, které si princ vybojuje tím, že zachrání princeznu před spárý draka, trvá až do nejdelší smrti.⁴²

Naslouchání pohádek má pro dítě podobný citový význam jako hra. Může se při něm hravou formou vyrovnávat se svými strachy a konflikty, které jsou zde promítnuty do bezpečné vzdálenosti onoho „bylo-nebylo“, „za sedmero horami, sedmero řekami“.

Reformátoři výchovy v minulosti byli často nepřáteli pohádek proto, že údajně odvádějí předškoláky od reality, což je prý v tomto věku výchovně nebezpečné a také proto, že jsou často kruté, nemravné a je třeba chránit děti před jejich zhoubným vlivem. Tito reformátoři zatím naštěstí nikdy neuspěli, podobně jako tvůrci moderních pohádek, kteří se vzdělili od ducha klasické lidové pohádky.

2.1.2 Čtenářství a rodinné prostředí

To, zda se z dítěte stane čtenář, který bude po celý svůj budoucí život vyhledávat knihu, ať už pro poučení a nové poznání, nebo pro relaxaci a zábavu, se často rozhoduje právě v době předškolního věku. Dítě v předškolním věku prochází velmi rychlým vývojem, tak rychlým, jak už nikdy v životě. Jeden měsíc v životě tříletého dítěte představuje velmi dlouhou etapu. Dítě se rozvíjí citově, vzrůstá jeho slovní zásoba a zásoba vlastních činností.

Můžeme vyjmenovat celou řadu podnětů, jež mohou pozitivně působit na tvorbu předpokladů čtenářství předškolního dítěte. Podstatnou roli ovšem hrají zcela záměrné, cílevědomé, přímo kulturně zaměřené podněty připravující budoucímu dětskému čtenářství půdu programově: předčítání nebo vypravování

⁴² VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. : Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. s. 186.

pohádek a povídaní o nich, televizní večerníčky, obrázkové knížky bez textu nebo s minimem textu čteného rodiči, písničky, říkanky apod.⁴³

Právě tyto záměrné podněty jsou velmi důležité, protože dítě se už od počátku učí, že pohádková knížka je něco, co k životu patří, stejně jako jídlo, spánek nebo hračky, kterými je dítě obklopeno. A právě nejbližší rodina v tomto věku pro předškoláka hraje stěžejní, v mnoha směrech rozhodující a ve všech směrech nenahraditelnou roli.

Rodiče by si měli uvědomit, že se dítě nenaučí číst až ve chvíli, kdy se promění předškolák v prvňáka, ale už ve věku od 3 do 6 let začíná dítě „číst“ ilustrace v obrázkových a leporelových knížkách. Dokáže odpovědět na otázku, kdo a co na obrázku dělá. Právě v tuto chvíli je nejvyšší čas dětem pravidelně předčítat.⁴⁴

Vědci a praktikové shodně tvrdí, že pravidelné hlasité předčítání učí dítě jazyku a myšlení, rozvíjí jeho paměť a obrazotvornost, obohacuje ho o vědomosti a vzorce morálního chování, posiluje jeho sebevědomí.

V dnešní době je k dispozici obsáhlá nabídka knih a leporel pro nejmenší děti, které jsou kvalitní a ilustrované našimi nejlepšími kreslíři. Je tedy z čeho vybírat. Nejoblíbenější mezi dětmi jsou ovšem i nadále i knížky, které jsou ověřené časem a vyhledávány řadou generací. V nabídce nakladatelství Axioma jsou nejprodávanější tituly pro děti od tří let např: O Smolíčkovi, O slepičce a kohoutkovi, Zvířátka a loupežníci, O perníkové chaloupce, Popelka aj.

2.1.2.1 Projekt Celé Česko čte dětem

Zakladatelkou obecně prospěšné společnosti s názvem Celé Česko čte dětem, které byla udělena záštita Ministerstva kultury České republiky, je Mgr. Eva Katrušáková. Snahou projektu je naučit rodiče předškolních dětí předčítat alespoň 20 minut denně.

Podle tvůrců projekt Celé Česko čte dětem vznikl proto, aby si společnost uvědomila, jak ohromný význam má hlasité čtení dítěti pro jeho emocionální vývoj a pro formování návyku číst si v dospělosti. Přáním tvůrců projektu je, aby si dospělí uvědomili, že současný svět je pro děti často komplikovaný a nepřátelský.

⁴³ TOMAN, J. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Victoria publishing, 1995. s. 17.

⁴⁴ GALÁŠKOVÁ, J. *Knih jako pozitivní závislost*. *Bulletin SKIP*. 2006, roč. 15, č. 1, s. 17.

Spěch a stres, ignorování jejich psychických potřeb, nedostatek času a nezdědka působení televize a počítačových her způsobují, že stále více dětí trpí emočními poruchami.

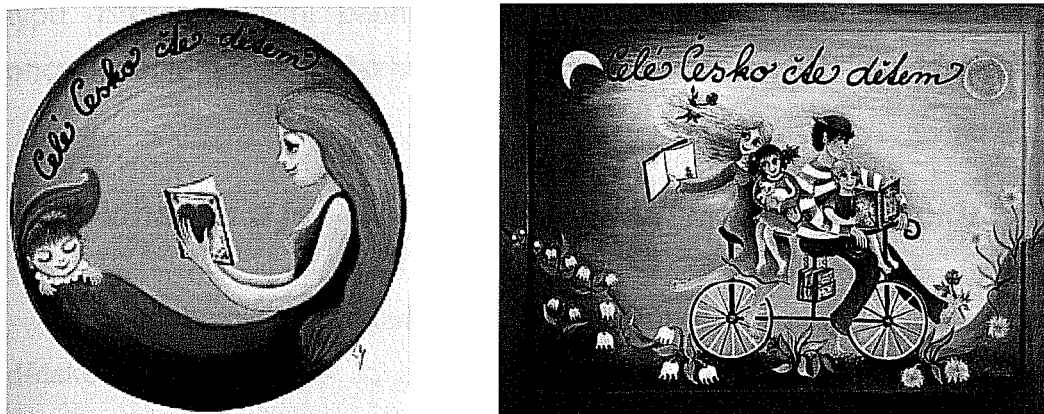
Právě proto je společné čtení vítanou formou moudrého kontaktu s dítětem a vynikající výchovnou metodou. Hlasité předčítání v přátelské atmosféře je spolehlivý a účinný způsob, jak se může čtení stát pro dítě stejně přitažlivým, či dokonce ještě přitažlivějším než televize. Právě to je ta správná cesta, jak dát dítěti pocítit jeho důležitost, projevit mu svou lásku, nenásilně rozvíjet jeho jazykové dovednosti a všeobecné vědomosti a formovat jeho vlastní návyk a potřebu číst si s chutí rovněž v dospělosti.

Tvůrci projektu dokonce navrhli kritéria, podle kterých by rodiče měli vybírat knížky pro hlasité čtení. Podle těchto kritérií by se měli vybírat knihy, které:

- jsou na ně zaměřeny a jsou pro ně zajímavé
- pojednávají o něčem, co je pro jejich zdravý rozvoj podstatné nebo díky čemu se naučí něco důležitého pro život
- jsou napsány či přeloženy vytříbeným spisovným mateřským jazykem
- učí je racionálně myslet
- poskytují jim znalosti, případně smysluplnou zábavu
- rozvíjejí jejich dobrý vkus a smysl pro humor
- šíří úctu k jiným dětem, lidem a ostatním živým bytostem, zvířatům, přírodě, zemi, uznávaným společenským normám a zákonům
- jsou přiměřené jejich věku a citlivosti, nesmějí v nich vzbuzovat strach a neklid
- obsahují pozitivní morální odkaz a propagují vzorce správných postojů a chování
- rozvíjejí jejich estetické vnímání
- formují jejich optimistický postoj k životu, sebedůvěru a kladný přístup ke světu

- neutvrzují v nich negativní stereotypy chování související s pohlavím
- nevzbuzují v nich sklony k zápornému společenskému chování a předsudky

45

obr. 5. Autorkou loga a plakátu kampaně „Celé Česko čte dětem“ je Emma Srncová⁴⁶

2.1.3 Pohádka v mateřské škole

Práce s knížkou v mateřské škole závisí na chuti, způsobilosti a invenci učitelek a vychovatelek. V současné době existuje mnoho metodických pokynů o tom, jakou formou aktivizovat v dětech tvořivou činnost, kde by podnětem byla pohádka, říkadla, básničky apod.

Bohatě vybavené knihovničky v mateřských školách by měly být samozřejmostí. V mnoha mateřských školkách mají ovšem většinu knih umístěných v samostatné místnosti, přístupné pouze učitelkám. Zde je umístěna převážně pedagogická literatura a některé knížky pro děti, zbytek bývá umístěn v herně a je volně přístupný dětem k prohlížení.

Dříve mohly učitelky ovlivňovat výběr knih jen omezeně, knihy chodily již přidělem. V dnešní době je již vše v kompetenci ředitelky mateřské školky a záleží hlavně na finančních možnostech mateřských škol. Spolupráce s ostatními knihovnami, ať už školními nebo veřejnými, v podstatě neexistuje. Knihovní fond závisí také na typu a zaměření školky.

⁴⁵ Celé Česko čte dětem [online]. 2006 [cit. 2006-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.celeceskoctedetem.cz/>>.

⁴⁶ Logo [online]. 2006 [cit. 2006-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.celeceskoctedetem.cz/ctemedetem.php>>.

Příruční knihovnička by měla být součástí hracího prostředí, kde by měly být umístěny knížky, které má učitelka v úmyslu v nejbližší době číst. Při vhodné příležitosti si s dětmi prohlíží obrázky, vypráví o knížce a nakonec ji i přečte.

V knihovničce nesmí chybět lepoprela, časopisy pro nejmenší, z poezie knihy typu Hrubínovských básnických skladeb, ale i naučná literatura (dětská encyklopedie, atlasy zvířat atd.) a také dostatek klasických i moderních pohádek.

2.2 Pohádka a její vliv na dítě v mladším školním věku

V učebnicích vývojové psychologie jsou čtenářské zájmy – resp. počátky dětského čtenářství – lokalizovány do mladšího školního věku. Koneckonců základním předpokladem jejich rozvinutí je dovednost číst, a sice na takové úrovni, aby se dítě mohlo plně soustředit na obsah čteného.

V první třídě základní školy čte jen velmi malá skupinka dětí, ostatní se čtení učí. Ke knihám se děti v tomto věku chovají aktivně, vyžadují čtení a vyhledávají si zajímavé knihy podle obrázků. Jsou pyšné na pokroky ve čtení. Knihu čtou od začátku do konce, včetně technických údajů, včetně údajů jako je ISBN. Nejoblíbenější jsou knihy dětských a pohádkových hrdinech, knihy o zvířatech a pohádky. Vyhledávané jsou také dětské časopisy, komiksy a lepoprela. Na konci první třídy jsou děti schopny přečíst malou knížku, ale čtení pro ně představuje práci, ještě pořád nemají zažitou techniku čtení.

Obdobně je na tom i dítě v druhé třídě. Dítě ještě stále vyžaduje předčítání. Jeho hlasité čtení se ale postupem času mění v čtení tiché, čtení pro sebe.

Ve třetí třídě se začíná ve škole objevovat četba na pokračování a povinná četba. Některé už začínají chodit do knihovny, kde si čtou nebo vybírají knížky podle osvědčených obsahů či žánrů, ale častěji jim při výběru pomáhají rodiče nebo starší sourozenci. Čtou již převážně v duchu, poslech však ještě neopouštějí.

Ve čtvrté třídě si děti již vyhledávají texty podle svých čtenářských zájmů a hlavně se u dětí začínají projevovat jednotlivé typy čtenářů (od silných až po nečtenáře). Vliv na budoucí čtenářství jedince má v této době hlavně podpora okolí (rodina, škola, knihovna).

V páté třídě je část dětí schopna přečíst velké množství knih a číst velmi dlouhou dobu bez přerušení.. mají oblíbené žánry i autory a žánrová vyhraněnost u některých stoupá, u jiných dětí je pozorována určitá hltavost – přečtou vše, co jim přijde pod ruku. Část dětí ovšem nečte vůbec.⁴⁷

Na dítě mladšího školního věku působí již více faktorů než na dítě předškolního věku. Už to není jen vliv nejbližší rodiny, ale dostává se do interakce s ostatními dětmi ve třídě, s vrstevníky, učiteli a také s okolím kolem něj.

2.2.1 Čtenářství a vliv školy

Četba pohádek mladších dětí je usměrňována především požadavky školní literární výchovy. Rozpor mezi četbou povinnou a zájmovou se v tomto věku ještě neprojevuje. Od třetího ročníku základní školy ovšem do školní četby proniká i četba individuální, která se mnohdy zcela vymyká literárně výchovnému záměru školy.

Často se vyskytuje názor, že učitelé základních škol prakticky nezohledňují literární vkus chlapců na straně jedné a dívek na straně druhé. A vzhledem k tomu, že máme v našich školách více učitelek než učitelů, pak není divu, že nabídka doporučených titulů je chlapeckému světu podstatně vzdálenější než v případě děvčat. Dalším negativním názorem na vliv školy na dětské čtenářství je to, že učitelé dokáží většině dětí zprotivit „klasiky“ (Němcová, Jirásek atd.), kteří jsou zpravidla oblíbeným výběrem učitelů pro povinnou četbu. Mnozí dospělí si ještě teď vzpomenou na často velmi nepříjemné hodiny hlasitého čtení, kdy byly nuceny číst nahlas před celou třídou i děti, které měly problém s četbou nebo dokonce trpěly dyslexií. I v tomto případě tedy platí, že to, zda bude z dítěte celoživotní čtenář závisí hodně na přístupu učitele či učitelky na prvním stupni základní školy.

Škola není hlavním protagonistou výchovy ke čtenářství, nýbrž pouze zhodnocuje a doplňuje, co zformovala rodina, ačkoliv vytváří podmínky pro aktivní ovlivňování čtenářství. V hodinách mateřského jazyka a literární výchovy, které čítají v závislosti na ročníku až devět vyučovacích hodin týdně, se četby dětí

⁴⁷ Pražská skupina školní etnografie. *Psychologický vývoj dítěte : od 1. do 5. třídy*. Pavel Klener. Praha : Karolinum, 2005. s. 223.

dociluje povinným „penzem“ osnov konkrétního typu školy a také institutem tzv. mimočítankové četby. Ovšem často žákům chybí obousměrná komunikace (komunikace mezi žáky a učitelem) o přečteném.⁴⁸

Jádro četby prepubescentních dětí tvoří osvědčené, vesměs klasické evergreeny, které představují zlatý fond naší literatury. Mezi nejoblíbenější tituly žákovské četby na 1. stupni základní školy patří: Ve 2. ročníku Honzíkova cesta, O letadélku Káňeti (B. Říha), Ferda Mravenec (O. Sekora), Povídání o pejskovi a kočičce (J. Čapek), ve 3. ročníku Děti z Bullerbynu (A. Lingrenová), ve 4. ročníku Rumcajs (V. Čtvrtek), Lovci mamutů (E. Štorch), Robinson Crusoe (D. Defoe, v převyprávění J.V.Plevy), Hoši od Bobří řeky (J. Foglar), Emil a detektivové (E. Kästner). Škola motivuje i dětskou četbu Starých pověstí českých.⁴⁹

Nejmenší čtenáři mají v oblibě především autorskou pohádku se zvířecími hrdiny, klasickou kouzelnou pohádku, prózu o přírodě, příběhy ze života dětí, dětské encyklopedie a obrázkový seriál. K oblibě mnoha dětských knih velkou měrou přispívá jejich populární televizní a filmová podoba.

2.2.2 Čtenářství jako prostředek socializace

Četba dětské literatury se pro dítě stává nejdříve dovedností, návykem a postupně přirozenou vnitřní potřebou.

Je svým způsobem zajímavé, že základy čtenářských návyků se vytvářejí v období, které je popisováno jako extrovertní. V mladším školním věku dominuje soustředění na děje vně osobnosti dítěte. Pozornost k vlastní osobě, k vlastnímu prožívání nemají děti „v prvním plánu“ a pokud se sebou výrazně zabývají, pak je to spíše vyvoláno reakcemi a podněty okolí. V tomto věku dítě pociťuje zvýšenou potřebu družít se s ostatními dětmi i dospělými. Samota, včetně „samoty“ s knihou, je pro mladší věk daleko náročnější než v období puberty⁵⁰

Pokud budeme mluvit o nezastupitelnosti vlivu čtenářství na rozvoj osobnosti dítěte, pak musíme akceptovat právě sociální dimenzi. Dítě se učí být s knihou samo, soustředěně samo, tím se učí i sociální nezávislosti (umět být

⁴⁸ VACEK, P. Psychologický pohled na čtenářství a rozvoj osobnosti dítěte. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 24.

⁴⁹ TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno : CERM, 1999. 22 s.

⁵⁰ VACEK, cit. 48, s. 23.

určitou dobu sám je sociální dovedností stejného významu jako být s druhými). Pravým opakem je cesta k plné sociální závislosti zprostředkovaná mobilními telefony, chaty na internetu, ICQ atd.

Možná právě pohádková kniha je jednou z mála pomůcek, jak v tomto podněty přesyceném světě být prožitkově plně sám se sebou, se svými představami, které četba stimuluje. Četba je důležitým krokem dítěte k nepovrchnosti, k silnému vnitřnímu prožívání světa kolem sebe a schopnosti se „zabavit“.

Opomíjet nelze ani vliv sekundárních faktorů, které děti přivedou k četbě, či je naprosto od ní odvedou. Je to např. vzdálenost školy či bydliště od kulturního centra, knihovny apod. Nadměrná vzdálenost těchto lokalit ovlivňuje intenzitu návštěv knihovny čtenářem. Tento faktor se negativně projevuje zejména při zajišťování knih souvislé četby. Dítě se ztíženým přístupem ke knihovně mají menší pravděpodobnost tuto literaturu získat.

2.2.3 Dětské čtenářství a veřejné knihovny

Výběr zájmové četby všech věkových kategorií významně ovlivňují pracovníci veřejných knihoven. Jejich působení v důsledku polistopadových změn je dokonce intenzivnější. Dětské knihy totiž podstatně zdražily a rodiče tudíž omezují jejich nákup.

Dětská oddělení veřejných knihoven mají relativně bohatý a aktuální knihovní i časopisecký fond a příjemný interiér. Knihovnice pracují s dětmi na principu dobrovolnosti (dětští čtenáři se jim častěji svěřují a nechají si i poradit při výběru knih).⁵¹

Knihovnice (v dětských odděleních pro děti se mužové-knihovníci téměř nevyskytují) se orientují s přehledem v nejžádanější knižní produkci a často také spolupracují se školami.

Důležitou činností veřejných knihovnických služeb je infromatická výchova (seznamování dětských čtenářů s tradičními i elektronickými zdroji informací a

⁵¹ TOMAN, J. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. *Knihovnický zpravodaj Vysočina* [online]. 2004, roč. 4, č. 1 [cit. 2006-06-05]. Dostupný z WWW: <<http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>>.

s možnostmi jejich vyhledávání, zpracování a využívání), literární besedy, soutěže a výstavy.

Knihovna Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti nabízí pro děti na prvním stupni základních a speciálních škol:

Exkurze do knihovny a lekce informační výchovy:

- pro 1. ročník ZŠ - Co je kniha a knihovna
- pro 2. ročník ZŠ - Naši spisovatelé a ilustrátoři
- pro 3. ročník ZŠ - Kniha je přítel i pomocník
- pro 4. ročník ZŠ - Encyklopedie a časopisy pro děti
- pro 5. ročník ZŠ - Počítač, pomocník čtenáře

Literární pořady pro mladší děti:

- Z pohádek Václava Čtvrťka
- Přátelé z večerníčků
- Brouk Pytlík, Ferda Mravenec a Ondřej Sekora
- Ze světa fantazie Pavla Šruta
- Obrázky namaloval... Adolf Born
- Vesele s Jiřím Žáčkem
- Vypravme se za Krakonošem a českými pohádkami
- František Bartoš a moravské pohádky
- Bajky – Ezop a ti druzí
- Dobrodružství pro děti v knihách současných českých autorů
- Astrid Lindgrenová a její knihy

Literární pořady pro starší děti:

- Jan Werich a jeho Fimfárum
- Rychlé šípy a Jaroslav Foglar
- Příběhy pro děti v knihách současných autorů
- Příběh Robinsona Crusoe
- Sportujeme s knížkami
- Čteme z klasické literatury
- Dospívám, dospíváš, dospíváme...
- Rock a poezie⁵²

⁵² Školám a vyučujícím [online]. 2004 [cit. 2006-08-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.knihovnabbb.cz/cz/node/369>>.

3 SPECIFIČNOST ČTENÁŘSKÝCH ZÁJMŮ DĚTÍ V PŘEDŠKOLNÍM A MLADŠÍM ŠKOLNÍM VĚKU

3.1 Četba pohádek v době našich rodičů a prarodičů

Ve dvacátém století procházel náš stát mnohými politickými a společenskými změnami. To se projevovalo ve všech oblastech kultury a také v literatuře pro děti a mládež.

3.1.1 Literatura v období po vzniku Československa v roce 1918

Významné změny po vzniku Československa 28. října 1918 se přirozeně promítly i do rozvoje dětské literatury.

V meziválečném období 1. republiky se rozvíjí hlavně próza s dětským hrdinou a narůstá také zájem o historii, pohádku a pověst nebo o dětskou detektivku.

Podobu literatury pro děti v meziválečné době ovlivňují i aktivity jako jsou Založení Společnosti přátel literatury pro děti a mládež v republice Československé (1919). Jsou vydávány seznamy „Dobré knihy dětem“ (1920) a je zřízena knihovna se spisy pro mládež.

Velkou pozornost věnují autoři pohádce, zpočátku vznikají různé reedice a soubory, později se rozvíjí autorská pohádka. **Karel Čapek** postupně uspořádal a vydal třísvazkový pohádkový soubor různých autorů *Nuše pohádek*. Do této sbírky byly zařazeny texty 44 nejvýznamnějších českých spisovatelů (o samostatné autorské tvorbě pro děti Karla Čapka a jeho bratra Josefa Čapka se píše již v kapitole 1.1.1.2 *Autorská adaptace lidových pohádek*). Kromě autorských pohádek napsal Karel Čapek v roce 1933 ještě prózu pro děti s názvem *Dášenska čili život štěněte*. Kniha je jakýmsi deníkem štěněte, doplněný pohádkami o psech a fotografiemi a obrázky autora.

Oblíbeným čtivem kromě klasických pohádek se staly v té době i hojně rozšířená braková čtiva pro mládež. Ve své době hojně oblíbená knížka *Školák Kája Mařík Felixe Háje* (pseudonym Marie Wagnerové) patřila ještě k těm kvalitnějším, co nabízel nakladatelský trh (toto brakové čtivo se na tehdejší knižním trhu vyrojilo hlavně před Vánocemi, protože v té době kupovali knihy pro

děti i lidé, kteří normálně nečetli a neměli moc vysoké nároky na knížku pro děti). Hojně jsou vydávány rodokapsy a dívčí próza.

Od prvního vydání knížky, kterou debutoval **Jaroslav Foglar** v roce 1934 (Přístav volá), patří tento autor mezi nejoblíbenější dětské prozaiky. Jeho nejznámější romány jako *Hoši od Bobří řeky* nebo *Chata v jezerní kotlině* získaly velkou popularitu díky příběhům plným kamarádství, přístupu k práci a řešení problémů. Marxistická literární kritika mu vyčítala používání kýčovitých prostředků falešné americké romantiky. Vytýkali mu také, často právem, tendenčnost, neživotné, abstraktně ideální postavy atd. Ovšem sám autor si vyšší umělecké ambice nekladl a za prioritní považoval výchovnou záměrnost.⁵³

K oblíbené četbě ve třicátých letech patřily pro svůj humor příběhy **Amelie Kutinové** *Gabra* a *Márinka*. Šest na sobě volně navazujících knížek sleduje život dvou povahově rozdílných sester od vstupu do školy až po dospívání.

Mezi levicově laděnými spisovateli byl pro svůj třídní román *Malý Bobeš* mezi dětmi nejoblíbenější **Josef Věromír Pleva**. Ústřední postavou je chlapec Bobeš, nezbedník a mudrlant, kterého autor představuje ve všedních situacích. Děj je umístěn nejprve do vesnice a pak do města, kde se chlapcova rodina proletarizuje.

Jedinou dětskou knížkou **Karla Poláčka** byla autorská pohádka *Edudant a Francimor*. Příběh vypráví o synech kouzelnice madame Halabáby, kteří se na kouzelném koštěti se svými spolužáky na školní výlet. Po cestě domů zabloudí a zajmou je loupežníci, ale podaří se jim uprchnout a na své cestě domů prožívají neuvěřitelné a zamotané příběhy.

Velmi oblíbené vyprávění o medvědovi a jeho medvídkovi Kubulovi a strašidlu Barbuchovi, které je tím větší, čím více se ho Kubula bojí, napsal v roce 1931 **Vladislav Vančura** pod názvem *Kubula a Kuba Kubikula* s ilustracemi **Ondřeje Sekory**. Tento ilustrátor je ovšem znám hlavně díky postavičce *Ferdy Mravence*, jehož knižní podoba vznikla v roce 1936 spolu s postavou *Brouka pytlíka*. Postava *Ferdy Mravence* je vlastně personifikace správného kluka. Působivé Sekorovy kresby výrazně dotvářejí charakter jeho pohádek a řadí je tak mezi nejoblíbenější četbu i dnešních dětí.

⁵³ TOMAN, J. Fenomén triviality v polistopadové české próze pro mládež. In : *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 33.

Moderní pohádka **Vítězslava Nezvala** *Anička Skřítek* a *Slaměný Hubert* je prokládána básnickými texty, dětskými verši, rozpočítadly, hádankami a říkadly. V knížce se objevuje Nezvalův tehdejší sklon k básnickému směru poetismu

V meziválečném období měla své místo v srdcích dětí také pohádka psaná pro dětské loutkové divadlo. V roce 1929 poprvé představil své loutky Spejbla, Hurvínka a Máničky **Josef Skupa**. Společně s **Frankem Wenigem** napsali desítky pohádkových loutkových her s oblíbenými loutkovými postavkami. Na Skupu navázal svou nejúspěšnější loutkovou hrou **Jan Malík**, který je autorem známé pohádky *Míček Flíček*, tu později přepracoval i do knižní podoby.

3.1.1.1 Boj o pohádku

Pohádková tvorba v této době ovšem byla také předmětem ostrých diskusí. Od začátku 20. století se začínají objevovat připomínky ke vhodnosti pohádek a začaly tzv. boje o pohádku. Už od roku 1913 na stránkách kritické revue *Úhor* vystupuje několik odpůrců pohádky.⁵⁴ Jedním z nich byl i **Václav Petr**, který poukazoval na to, že pohádka nezdravě podněcuje fantazii dětí, mravní výchova čtenáře či posluchače je prý ohrožena líčením nepěkných činů (vraždy, proměňování se v kámen atd.).

Levicově orientovaní autoři **Marie Majerová** nebo **Julius Fučík** se ve 20. letech také zapojili do diskuse o škodlivosti pohádky. Viděli v ní pouze dobově omezené problémy, nic neříkající dobové mládeži.

Ve třicátých letech další spory odstartoval článek v *Lidových novinách* *Pryč s pohádkou*. Vyvrcholením těchto snah o „zkompromitování“ pohádky, byla útlá kniha **Jaroslava Freye** s názvem *Boj o pohádku*. Byla vydána v roce 1942 a autor zde podle svých slov provedl podrobnou analýzu prvků Českých pohádek **K. J. Erbena** a *Národních pověstí a báchorek Boženy Němcové*. Z této analýzy usoudil, že pohádka má tak špatný vliv, že se dětem do sedmi let nehodí. Autor se ve své studii dokonce zabývá i vlivem pohádky na sexuální (ve 40. letech minulého století se tato výchova nazývala pohlavní) výchovu.⁵⁵ Freyovi se nelíbí, že pohádky dětem nepřinášejí pravdu o narození dítěte, poukazuje na

⁵⁴ URBANOVÁ, S. *Historický vývoj žánrů literatury pro mládež - antologie : žánry, osobnosti, díla*. 2. upr. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. s. 45.

⁵⁵ FREY, J. *Boj o pohádku*. 1. vyd. Praha : Život a práce, 1942. s. 54.

„nehoráznost“ Erbenovy pohádky Dvojčata, v níž „snědí král a královna rybu, zbytky dojí kobyla, co ta nechá dostane psice a kosti zahrabou do země. Když potom přijde čas, dostane královna dva synáčky, kobyla dvě hříbata, psice dva pejsky a v zahradě vyrostou dva mečíky samorosty. *Z četných smyslných pohádek se dětem dostává poučení i o vlastním pohlavním životě. Není jim ovšem podáno vysvětlení uspokojující, nýbrž činí tak v narážkách a v naznačování, které vzruší nežádoucím způsobem pozornost malých čtenářů.*⁵⁶ Děsivé scény pohádek mají podle autora za následek předčasné probuzení dětského pohlavního citění a dokonce se zamýšlí o vlivu četby pohádek na pohlavní život dítěte.

Podle autora je dětem třeba pohádek nových, zbavených kouzelnického balastu, příšer, nechutných nebo barbarských scén, zejména však naivního názoru na život, na práci a na lidské štěstí, tedy věcí jimiž velká většina starých pohádek oplývá.

Shovívavě se do této diskuse připojil **Karel Čapek**, který ve stati Marsyas, čili na okraji literatury nepřímou podává výklad vlastní pohádkové poetiky a obnovuje pohádku jako moderní literární útvar.

Naštěstí se můžeme se jen dohadovat, jaké pohádky by začaly vznikat, pokud by zvítězili se svou polemikou nepřátelé klasických pohádek. Vždyť centrem sváru byly ty nejznámější lidové pohádky **K. J. Erbena** a **Boženy Němcové**. Kolik filmových pohádek a televizních inscenací by nevzniklo (podle předloh těchto autorů vznikly nejznámější a nejoblíbenější filmové pohádky – Tři oříšky pro Popelku, Byl jednou jeden král, Zlatovláska atd.) a hlavně by se již na pultech knihkupectví neobjevovaly kvalitní, stále čtené a dětmi žádané soubory pohádek.

3.1.2 Dětská literatura za německé okupace

Na území Československa je 15. března 1939 ustanoven Protektorát Čechy a Morava. Autoři knih odcházejí do zahraničí, jiní se zapojují do domácí odbojové činnosti, někteří jsou umlčováni, další umírají tragicky jako oběti rasistického teroru. Přes všechny překážky si ale česká literatura nachází prostředky, jak se dostat ke svému čtenáři.

⁵⁶ FREY, cit. 55, s 56.

Přesto, že se nacistická cenzura podílela na kontrole vydávaných knížek, hodnotné knížky pro děti vycházely v hojném počtu. Autoři se obracejí do historie, ke kořenům národní minulosti, k tématům spojeným s domovem, vlastí a národem.

V tomto období vznikla nově založená knižnice Pokladnice královská (1939 – 1947). Pozornost v této knižnici je věnována úpravám děl světové literatury, uplatňují se drobné prozaické žánry, zájem o české dějiny, biblické příběhy, dětský folklor apod.

V nakladatelství Družstevní práce vyšlo v letech 1941 až 1942 celkem šest reprezentativních svazků pohádek pod názvem Čeští spisovatelé českým dětem, ve kterých publikovali svoje nejlepší příspěvky žijící spisovatelé.

Významný folklorista **Jiří Horák**, který se zabýval slovanskou lidovou slovesností, hlavně pohádkami, nejprve vydal v roce 1940 soubor Český Honza, kde Honza vystupuje jako typický hrdina českých pohádek. V roce 1944 pak vydal další soubor České pohádky.

Také autorská pohádka nachází ve 40. letech své místo a uplatnění. Oblíbeným souborem byla knížka Pohádky o mašinkách, které napsal **Pavel Nauman**. Pohádky jsou často velmi výchovné, autor přenáší kladné a záporné lidské vlastnosti na své zlidštěné mašinky.

Autorem několika pohádkových knížek byl v tomto období také **František Kožík**. Vydal příběhy pro menší děti s názvem Proč pláče Meluzina a Svatá holčička.

Karel Schulz napsal známou pohádkovou knížku Princezna z kapradí, ve které je viditelná jeho silná náboženská orientace. Z pohádkové prózy se tyto pohádky trochu vymykají svou zatrpklostí, bolestí a zklamáním a zdůrazněním sebeobětování a lásky k vlasti.

Válečného období využil k tvorbě pro děti také **Kamil Bednář**, který převyprávěl Arabské pohádky z tisíce a jedné noci a zpracoval faustovský motiv ve dvou textech určených pro děti s názvem Kouzlení a cesty doktora Fausta a O Faustovi, Markétce a ďáblu.

V období druhé světové války se také obnovuje tradice moderní dětské poezie, která navazuje na období před 50 lety, kdy verše publikoval **J. V. Sládek**. Věnují se jí renomovaní autoři poezie pro dospělé, kteří se odmlčeli v době okupace a soustředili se na malého čtenáře.

Ve verších u nás vyšla také jedna z nejznámějších pohádek pro děti Perníková chaloupka. Podle motivů bratří Grimmů ji zpracoval ve verších básník **Václav Renč**. Tento příběh znovu vyšel až v roce 1990. Další tituly, které Václav Renč přebásnil, byly známé pohádky pro nejmenší O kohoutkovi a slepičce, Kůzlátka a hloupý vlk nebo Králíčková chýžka.

Poezií pro děti se zabýval také **František Halas**, který do sbírky pro dospělé s názvem Ladění začlenil oddíl dvaceti básní o dětech a pro děti Do usínání. Další Halasovy verše byly po válce sebrány a vydány pod názvem Halas dětem.

František Hrubín svoji první básnickou sbírku pro děti Říkejte si se mnou vydává v roce 1943. Jedná se o verše určené pro nejmenší děti, ve kterých využil hlavně říkadla. Hrubín navázal na poznatky ověřené dětskou lidovou slovesností, na Erbenova říkadla a vytvořil tak ojedinělou sbírku.⁵⁷

František Halas a **František Hrubín** psali verše pro nejmenší děti, jejich poezii doplnili svými verši pro starší čtenáře i jiní autoři té doby, **Jaroslav Seifert**, **Kamil Bednář**, **Ivan Blatný** a další.

3.1.3 Dětská poválečná literatura do roku 1948

Dětská literatura se profilovala na literatuře předválečné (Lada, Čapek, Vančura), ale také na tradicích literatury pro děti a mládež před rokem 1918 (Karafiát). Tvorba autorů píšících pro děti a mládež navazovala na období před rokem 1939 a rozvinula se do mnoha směrů v poezii i próze.

Ke své tvorbě se vrací spisovatelé, kteří nemohli v době protektorátu svobodně tvořit, v reedicích vycházejí díla vzniklá před rokem 1945 a pomalu se prosazují noví autoři.

Po roce 1945 pokračují ve své pohádkové tvorbě např. **Josef Lada** nebo **František Hrubín**, který dále pracuje na svých veršovaných textech. **Ivan Olbracht** vydal knížku indických bajek O mudrci Bidpajovi a jeho zvířátkách, na které pracoval během okupace.

Pohádkové příběhy psal **Emil František Míček**, známý svými pohádkovými loutkovými hrami, v knize Pohádky paní Pravdy. Byly to pokusy o jakousi negaci tradičních lidových pohádek, které mají jiné, nové konce. O negaci pohádky se

pokusil také **Jiří Marek** ve své knížce *Veselé pohádky vzhůru nohama*. Ve svých parodiích například klasické pohádky například ukazuje, že zámky, ve kterých žijí princezny, se dají získat jen prací. Tyto pohádkové pokusy svědčily o tom, že experimenty při hledání nových vypravěčských metod nejsou vždy úspěšné.

Dodnes oblíbený je výpravná próza *Z oříšku královny Mab*, ve které herečka Národního divadla **Eva Vrchlická** upravila některé hry anglického dramatika Wiliama Shakespeara. Pro mladé čtenáře autorka upravila např. tragédie *Hamlet*, *Romeo a Julie* nebo komedie *Sen noci svatojánské* a *Kupec benátský*.

Poezie poválečného období se nese dále v duchu poetiky básníků, kteří se věnovali dětským veršům, již v předchozím období.

3.1.4 Dětská literatura v období 1948 - 1956

V únoru 1948 převzala Komunistická strana Československa moc a do popředí se dostává oficiální tvorba tzv. socialistický realismus (na 1. sjezdu Svazu československých spisovatelů byla otevřena diskuse o podobě vnikající literatury a byly vzneseny požadavky směřující k takovému pojetí literatury pro děti a mládež, které by odpovídalo budoucímu vývoji země, její cestě k socialismu a k pojetí nového moderního člověka). V této době se v tvorbě pro děti přeceňovala sovětská tvorba, důležitý byl hlavně výchovný, aktuální a ideologický záměr. Podceňovala se vlastní specifika umění a jeho estetická funkce. Do popředí se dostávají překlady sovětské dětské literatury, které významně působily svou ideovou podstatou jak na čtenáře, tak na tvůrce dětské literatury.⁵⁸

Povinnou četbou na prvním stupni základních škol se na dlouho staly například knihy **Arkadije Petroviče Gajdara** „Ček a Gek“ (vypráví o dvou malých sourozencích, kteří se vydávají za svým tátou do tajgy) a „Timur a jeho parta“ (příběh o Timurovi a jeho kamarádech, kteří hrdinsky pomáhá rodinám, jejichž otcové bojují na frontě). K pochopení, jakým způsobem autor do svých knih vkládal sovětskou realitu, postačí tyto krátké ukázky z knihy *Čuk a Gek*:

⁵⁷ JANÁČKOVÁ, cit. 10, s. 40.

⁵⁸ JANÁČKOVÁ, cit. 10, s. 46.

Žili s matkou velmi daleko v ohromném městě, nejkrásnějším na světě. Nad věžemi tohoto města se ve dne v noci třpytily rudé hvězdy. A to město se jmenovalo Moskva.

(...)

Čuk a Gek se na sebe podívali. Uhodli hned, co to je. To v daleké předaleké Moskvě pod rudou hvězdou na Spasské věži byly zlaté kremelské hodiny. A těmto zvonům naslouchali nyní před Novým rokem lidé v městech, v horách, ve stepích, v tajze i na širém moři. Pak všichni povstali a ještě jednou si popřáli navzájem do nového roku štěstí. Co je štěstí, to chápal každý po svém. Ale všichni věděli a chápali, že musí čestně žít, mnoho pracovat a vřele milovat a chránit tuto ohromnou a šťastnou zemi, která se jmenuje Sovětský Svaz⁵⁹

Do roku 1948 vydávání dětské literatury zabezpečovala mnohá soukromá nakladatelství, tím se také mezi děti kromě hodnotné literatury dostávala braková literatura, která byla velmi oblíbená. Jak napsal **Václav Stejskal** v knize z roku 1962: „Květnová národní a demokratická revoluce v podstatě podřala kořeny plantážnictví diletantských soukromých nakladatelů, kteří bezostyšně tyli z oblíby dětských knih a zaplavovaly prvorepublikánský trh spoustou bezcenných slátanin a nestvůrných morzakorů.“⁶⁰ Přelomem bylo zřízení Státního nakladatelství dětské knihy v roce 1949 pod vedením spisovatele **Bohumila Říhy**, které mělo zajistit vydávání téměř veškeré vydávání dětské literatury a znemožnit tak vydávání knih pro novou generaci nevhodných.

V literatuře zesílil tlak na spisovatele opírající se o křesťanství, písčící o skautingu, Sokolu a ostatní, kteří inklinovali k jiným názorovým oblastem. Po zavedení cenzury se literatura (a to i dětská) štěpí na tvorbu oficiální a na literaturu vycházející v samizdatu.

V dětské literatuře se často i kvalitní autoři nedokázali vyrovnat s novou oficiální doktrínou pro psaní dětských knih. V hojném počtu tak vycházely příběhy se školními soutěžemi ve sběru, které byly záškodnický narušovány dětmi z buržoazních rodin. Pionýři zažívali svá dobrodružství při setkávání se špiony a nad vším se nesla všemocná kolektivní práce pro stát. Počátkem 50. let vznikají tzv. pionýrské a školní povídky. Vycházely příběhy teď již neznámých autorů, ale

⁵⁹ GARDAJ, A. *Čuk a Gek*. Praha : SPN, 1977. 30 s.

⁶⁰ STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha : SNDK, 1962. s 175.

také příběhy **Bohumila Říhy** jako např. Na znamení zvonku, příběh dvou chlapců, kteří spolu soutěží o místo premianta ve třídě. Samozřejmě vítězí chlapec z dělnické rodiny, který má bezchybné charakterové vlastnosti. V dalších povídkách jiných autorů děti soutěží v pracovitosti s dělníky, hlídají pole a sady před záškodníky a zloději nebo organizují brigády pro stát.

I v téhle pohnuté době vznikají kvalitní pohádkové knížky pro děti a mládež. Pohádková tvorba v 50. letech zaznamenává vzestup, a to hlavně pohádka moderní, ale také vychází knihy autorů pohádek lidových.

Oldřich Sirovátka v roce 1949 vydává prozaické Bajky pro malé caparty a později píše knihu Pojdte s námi do cirkusu.

V roce 1954 píše **Bohumil Říha** prózu Honzíkova cesta, příběh o pětiletém venkovském chlapci, který na návštěvě u dědečka poznává, jak se žije na vesnici, se záhy stala velmi oblíbenou a doporučovanou knihou pro děti. I přesto, že si svou oblibu udržela a vydává se dodnes, byla zdrojem mnoha polemik, protože často naráží na téma kolektivizace vesnice.

3.1.5 Dětská literatura do roku 1968

V roce 1956 byla po oficiálním odsouzení doby stalinismu uvolněna cesta novým proudům v literatuře. Objevují se noví autoři a jsou částečně rehabilitováni autoři, kteří nesměli v padesátých letech vycházet. Česká literatura se v té době stala nesporně pojmem, o čemž svědčí i udělení mnoha zahraničních cen.

60. léta znamenají hlavně pro moderní pohádku nebyvalou vlnu rozmachu. Autoři se věnují tomuto žánru tak intenzivně, že dokonce dochází k ochabování zájmu o žánry jiné. Jakoby se autoři snažili odpoutat pohádku od pohádky klasické. Některé z výsledných textů se už v podvědomí čtenářů jako pohádky nepřijímají. Vznikají rozsáhlé pohádkové novely, blízké pohádkovému románu, filmové a televizní pohádkové seriály a další pohádkové soubory.

O autorské pohádce jsem se již podrobněji zmiňovala v kapitole 1.1.1.2, proto se nyní zaměřím spíše na autory, kteří se nepokouší o umělé moderní pohádky, ale zůstávají věrni pohádkám lidovým s tradičními motivy.

V roce 1958 vydává **Jan Drda** svou knížku České pohádky, ve které vychází z původních motivů lidové pohádky a které přetváří do jakýchsi

„vzdoropohádek“ či pohádkových variací (pozn pod čarou). Mezi nejznámější pohádky této sbírky patří např. Dařbuján a Pandrhola nebo O princezně Jasněnce a ševci, který létal. Oba tyto příběhy byly zfilmovány a těší se vlně popularity dodnes. Svým dílem Dalskabáty, hříšná ves aneb zapomenutý čert se Jan Drda zapojil i do divadelní pohádkové tvorby.

V 60. letech se začíná vzájemně ovlivňovat filmová a televizní tvorba (televize se již začala rozšiřovat do většiny domácností) a knižní tvorba nejen pro děti. V roce 1960 spolupracoval **Eduard Petiška**, který navázal na svoji poválečnou tvorbu pro děti s výtvarníkem **Zdeňkem Müllerem** a společně vytvořili nejdříve animovanou filmovou podobu, později obrázkovou knížku Jak krtek ke kalhotkám přišel. Kromě této pohádky o krtečkovi, který putuje od zvířátka ke zvířátku za poznáním, jak se dělá plátno, protože touží po kalhotkách s velkými kapsami Eduard Petiška napsal knížku Pohádkový dědeček a pro starší děti Staré řecké báje a pověsti, starověké mýty, v jehož pojetí byly jakousi podobou autorova obdivu k antice, které zpracoval do čtenářsky vděčného textu.

Oblíbené byly i pohádky světové literatury, které zpracoval ve svých souborech např. **František Hrubín**. Výsledkem spolupráce autorské dvojice **Jana Vladislava** a **Vladislava Stanovského** vznikla tehdy velmi oblíbená kniha pohádek Strom pohádek z celého světa, na níž navázali dalším dílem Druhý strom pohádek z celého světa. Rozsáhlý soubor obsahoval umělecké zpracování folklorních předloh pohádkových textů. Oba autoři pak samostatně zpracovali např. čínské nebo ruské pohádky.

Jinou, velmi oblíbenou knihou pohádek národů světa, byl soubor Za pohádkou kolem světa, který upravil a sestavil **Vítězslav Kocourek**. Později vydal další sbírku světových pohádek, která vyšla pod názvem Se zvířátky kolem světa.

Jiří Marek převyprávěl v 60. letech indické pohádky v souboru Nejkrásnější zahrada. **Vladimír Hulpach** rozvinul indiánské pohádky v souboru Co vyprávěl kalumet, australské a oceánské látky přestylizoval **Vladimír Reis** pod názvem Křišťálové sestry, čukotské báchorky volně zpracoval **Václav Čtvrtek** v knize Havran Kurkyl.

K menšímu dětskému čtenáři se obrací svými drobnými pohádkovými texty výtvarnice **Olga Hejná**, která vydala svou první knížku pro děti v roce 1962 Povídám ti..., dále během šedesátých let vydala ještě Bubáci z pampelic, Kouzelník Mařenka nebo Popletená pohádka.

Bohumil Říha navazuje knížkou příběhů o malých dětech s názvem *O letadélku Káněti s podtitulem Veselé příběhy pekelských dětí a jejich psa s malým letadlem*. Autor vypráví o partě dětí, které se snaží proniknout na cvičné letiště a touží letět letadlem.

Daisy Mrázková patřila v 60. letech k dalším autorům, kteří se pokusili zajímavým způsobem vstoupit do pohádkové tvorby. V roce 1965 vydala knížku *Neplač, muchomůrko*, ve které malá Kateřinka vypráví smutné muchomůrce například *Vzdychavou pohádku* nebo *Vrzavou pohádku*. Své prózy doplňovala svými ilustracemi.

Kulturní rozmach v 60. letech 20. století násilně přerval vstup ruských vojsk do naší republiky v srpnu roku 1968.

3.1.6 Dětská literatura v 70. a 80. letech 20. století

Po vojenské intervenci v srpnu roku 1968 se ve společnosti prosazuje tzv. normalizační kurz, který se projevil stranickými čistkami, zákazem činnosti nejrůznějších literárních časopisů a zásahy do spisovatelské organizace. Spisovatelé se rozdělili na loajální autory - členy normalizačního Svazu českých spisovatelů a představitele opozice.

Od roku 1970 docházelo k vyřazování děl autorů, kteří normalizačnímu kurzu nevyhovovali. Autoři, kterým nebylo dovoleno vydávat knížky oficiálně, postupně emigrovali nebo vydávali knihy v tzv. samizdatové formě. V zahraničí vznikala exilová nakladatelství, ve kterých mohli svou nezávislou literaturu publikovat ti, kteří stáli mimo oficiální nakladatelství (exilová nakladatelství vznikala např. v Mnichově, Torontu, Římě, Kolíně nad Rýnem a jinde). Došlo tedy k násilnému rozdělení literatury na samizdatovou, exilovou a oficiálně vydávanou.⁶¹

Po listopadu 1989 byla velká většina samizdatové a exilové literatury oficiálně vydávána, bohužel mnozí dnes už dospělí čtenáři nepoznali v 70. letech tvorbu zakázaných autorů a dnes se už k dětské literatuře nevrátí.

Zpočátku jednoznačně převažuje zájem o autorskou pohádku. Postupem času se ovšem ustupuje od experimentování, zmizely jazykové hry a nejcitlivěji

⁶¹ JANÁČKOVÁ, cit. 10, s. 64.

byla normalizací postižena moderní nonsensová pohádka. Později je větší pozornost věnována próze s dětským hrdinou.

Nejvydávanějším autorem pohádek v tomto období byl **Václav Čtvrtek**. Časopisecké publikování, televizní a rozhlasové realizace jeho pohádek ve Večerníčcích a Hajajovi přispěly k mimořádně velké oblibě tohoto autora a pohádky později knižně vycházely v řadě souborů nebo samostatně. Publikovat začal své pohádky v roce 1969. Mezi jeho nejznámější a dodnes velmi oblíbené patří Pohádky z mechu a kapradí, O Česílkovi, O víle Amálce a žabce Márince, O Rumcajsovi a loupežnickém synkovi Cipískovi atd.⁶²

Do Krkonoš a k pohádkové tvorbě Krakonoše se vrací autorskými pohádkami **Marie Kubátová**, která vydala v roce 1970 Pohádky o Krakonošovi.

S novými příběhy přichází v 70. letech **František Nepil**, který vydal Pohádky z pekelce nebo později Makový mužíček.

Ve svých knihách se **Vladimír Hulpach** věnuje adaptacím slovesnosti nejrozličnějších národů. Zaměřil se na adaptace bájí, pověstí, písní a pohádek, věnuje se také folkoru orientu v pohádkách Šahrazádinu noci nebo Cesty Sindibáda, pohádkám indiánů ve sbírce Kouzelné šipy.

Próza s dětským hrdinou začala v sedmdesátých letech vycházet v albatrovské edici První čtení. Byla určena dětem, které začínají samostatně číst. Tento typ knížek reprezentoval svými prózami v tomto období **Bohumil Říha**, oficiální autor dětských příběhů, který vydává v 70. letech příběhy o malém Vítkovi. Jeho dílo bylo v době normalizace spjata se socialistickým utvářením tehdejší společnosti.

Markéta Zinnerová se zaměřila na život na vesnici s humorem a nadhledem. Napsala jak knihu pro nejmenší čtenáře Děti z Pařízkova, tak pro starší děti oblíbený televizní seriál Tajemství proutěného košíku. Závažnějším tématem se Zinnerová zabývala v příběhu, který se odehrává na jižní Moravě. V knížce Indiáni z Větrova až romanticky vypráví o dětech žijících bez rodičů, ale je zajímavá snahou z dětského aspektu nahlížet na závažné problémy.⁶³

V 80. letech 20. století se politická i kulturní situace pozvolna měnila. Období normalizace střídá jisté uvolnění. Český literární exil má již velký ohlas

⁶² URBANOVÁ, cit. 54, s. 65.

⁶³ CHALOUPEK, O.; VORÁČEK, J.; *Kontury české literatury pro děti a mládež : od začátku 19.století po současnost*. 2. vyd. Praha : Albatros, 1984. s. 503

v zahraničí, především v západní Evropě, USA a Kanadě působí různá nakladatelství, z nichž mnohá vydávají i literaturu pro děti a mládež. V oficiální literatuře se znovu objevují zapovídaní autoři, kteří vydávají svoje dříve nepublikované texty nebo knihy nové.

Velká pozornost je věnována moderní pohádce, autoři hledají nová vyjádření. Někteří navazují na tradici lidové pohádky, jiní opět uplatňují nonsensovou hříčku.

Oblíbenou se stala **Hana Doskočilová**, vydává v roce 1984 knihu Pohádky na dobrý den, které vyšly později společně s Medvědími pohádkami v novém souboru Pohádky pro děti, pro mámy a pro táty. Později vydává knížku antických legend a bájí s názvem Diogénes v sudu.

Ota Hofmann v 80. letech minulého století po úspěšných prozaických verzích svých příběhů o panu Tau psal podle svých knih pro děti filmové scénáře úspěšných seriálů, nebo naopak některé filmy dodatečně zpracoval v knižní podobě.⁶⁴ V roce 1980 vychází první příběh Lucie a zázraky a v roce 1984 pokračování Lucie, postrach ulice. Dobrodružství, která s partou dětí prožívá malá Lucie, jsou pohádkové příběhy s ožvlými postavičkami z plastelíny. Chobotnice z Čertovky jsou prózou, ve které autor využil sci-fi zápletku a v pohádkovém příběhu vypráví o dvou sourozencích, kteří získají o prázdninách v cizině nezvyklou hmotu, ze které si vymodelují malé chobotnice. Posledními Hofmanovými prózami pro děti byla pohádka Dorián a soubor povídek s dětskými hrdiny o důsledku citového strádání vznikajícího v neúplných rodinách v próze Návrat na planetu Mikymauz.

Helena Lisická se zajímá především o pohádky ze severní Moravy, ale i dalších oblastí Čech a vydává již od 60. let 20. století. V osmdesátých letech publikuje Lisická populární Pověsti starých měst, Zrcadlo starých časů a Ze stařenčina fěrtůšku.

Jiný směr moderních pohádek v osmdesátých letech reprezentovaly pohádkové soubory cizích národů. Texty se spojovaly s autorskou osobitostí vypravěče. Převyprávěnou autorskou adaptací německých pohádek je kniha **Marie Kornelové** z roku 1980 Pohádky bratří Grimmů. Vlastními adaptacemi

⁶⁴ CHALOUPKA, VORÁČEK, cit. 63, s. 468.

pohádek se také zabýval **Václav Cibula**. Postupně vydal Španělské pohádky a Francouzské pohádky a Nové pražské pověsti.

Próza s dětským hrdinou se v 80. letech zejména rozvíjí v příbězích malých dětí. **Eliška Horelová** oslovila děti předškolního a mladšího školního věku v knížkách Znáte Tománka?, Tománek je rád na světě, Tománek ve škole. Vypráví v nich o životě malého chlapce, který pomalu opouští svět dětských her a připravuje se na vstup do školy. Malým čtenářům jsou určeny i knížky Michalka a Julián a Dana a Niki Lauda. Další knihy Elišky Horelové jsou už určeny starším dětem.

Martina Drijverová navazuje na své prózy dalšími příběhy s dětským hrdinou, ve kterých se zabývá mezilidskými vztahy, problémy s přizpůsobováním dětí novému prostředí, handicapovanými nebo nemocnými dětmi, životem dětí v sociálních zařízeních atd. V průběhu 80. let vydala několik próz, ve kterých se setkáváme s handicapovaným dítětem nebo s dítětem z nějakého sociálního zařízení např. Kryštof a Karel, Nekonečné prázdniny a Zajíc a sovy.

Svatopluk Hrnčíř publikoval zpočátku řadu svých sci-fi povídek časopisecky v edici pro děti. Ve formě ilustrovaných sešitů pak vydal příběh Kamarád z planety Haf o návštěvníku z jiné planety, který na sebe může přijmout libovolnou podobu. Hrnčíř je také autorem několika kreslených sci-fi seriálů, které vycházely v časopisech Ohníček a Pionýr.

V osmdesátých letech se do popředí zájmu společnosti, v důsledku zvýšené snahy ochránců přírody po zachování původního rázu životního prostředí, dostává opět přírodní tematika. V roce 1981 zpracoval scénárista úspěšného televizního seriálu **Jaroslav Müller** do knižní podoby příběh Přátelé zeleného údolí. V příběhu hajného Horyny a dětí vypráví autor o stavbě dálnice v prostředí Beskyd.

Poezie 80. let navazuje na vzestup poezie pro děti z konce 70. let, dochází ke zřetelné individualizaci básníků pro děti. Jedním z nejoblíbenějších a nejčtenějších básníků se stal **Jiří Žáček**. Jeho poezie si děti získala hlavně humorem básnickovy prvotiny Aprílová škola, v roce 1980 vychází další sbírka Ahoj moře, následuje Dobrý den, Praho, Kdo si se mnou bude hrát atd. Žáček ve svých

básních používá slovní hry, jeho básně nutí děti přemýšlet, ale zároveň jsou humorné a plné legrace.⁶⁵

Také moravský básník **Jan Skácel**, který je na dlouhá léta normalizace umlčen, se vrací v roce 1983 k dětské poezii a vydává básnickou sbírku pro děti *Uspávanky*. Dalšími oblíbenými básníky byli v osmdesátých letech **Jan Vodňanský**, **Milena Lukešová**, **Emanuel Frynta** či **Jinřich Balík**.

3.2 Pohádkové příběhy a pohádky oblíbené u dnešních dětí

Po 17. listopadu 1989 dochází k výraznému vyhocení společenskopolitické situace a ke změně poměrů v zemích socialistické soustavy. Po tomto datu dochází postupně v 90. letech k integraci samizdatové, exilové a oficiálně vydávané literatury.⁶⁶

V Československu vzniká velké množství různých nových knižních firem, svoji činnost obnovují i renomovaná prvorepubliková nakladatelství. Začínají vycházet knížky, které nemohly být vydávány pro nepříjatelnost autora v době normalizace, cenzurované publikace vycházejí v původní verzi, k dětskému čtenáři se dostávají i knihy, které nejdříve vyšly v zahraničí. Prostor je dán i knižním publikacím, které od roku 1948 nevycházely vůbec.

Po roce 1989 u nás obnovení volného nakladatelského podnikání a knižního trhu přirozeně navázalo na přerušenu kontinuitu demokratické prvorepublikové éry. Na trh vstupovaly masově knihy, jež četly již babičky a prababičky tehdejší a které přes 40 let nemohly vycházet, ať již z důvodů ideologických či uměleckých. Do četby dětí a mládeže se proto opět začlenili dobrodružné a romantické kýchce.

Výsledky ankety *Kniha roku 1991* prováděné mezi dětskými čtenáři byly tedy takové: Nejoblíbenější knihou v žánru tzv.příběhové prózy s referenčním hrdinou se stala kniha Školák Kája Mařík **Felixe Háje** (pseudonym Marie Wagnerové). Nalézáme v ní zjednodušené vidění světa, schematizující charakteristiky postav, zprimitivnění dětského hrdiny atd. vzedmutá vlna

⁶⁵ URBANOVÁ, cit. 54, s. 15.

⁶⁶ JANÁČKOVÁ, cit. 10, s. 85.

čtenářského zájmu dětí o toto dílo záhy opadla. Vzorný Kája a bigotní morálka děti spíše deprimovala.

V čtenbě mládeže 90.let se prosazuje také představitel dobrodružně laděné domácí trampské a rodokapsové literatury meziválečného i protektorátního období **Bob Hurikán** alias **Bob Peters**, vlastním jménem **Josef Peterka**. V soukromém nakladatelství Hurricane vyšla například jeho beletrizovaná učebnice zálesáctví „Hoši divočiny“. Jeho příběhy mají všechny atributy brakového čtiva a také nic jiného nepředstírají.

V době polistopadové revoluce rázně nastoupil na trh i **Jaroslav Foglar**. V krátkém čase vyšla většina jeho chlapeckých románů s dobrodružnou tematikou i komiksy.

Nejmarkantnější se ovšem polistopadová braková literatura projevila v žánru dívčí prózy. Vycházeli reedice meziválečné tvorby autorek jak např. **Vlasta Štáflová** a **Eva Marešová**. Na tuto linii ovšem hlavně navázaly soudobí autoři, kteří reagovali na nové čtenářské potřeby.

Mezi česká nakladatelství orientovaná na tento typ četby patřily Egmond, Olympia, Petra nebo Víkend. V jejích edicích vychází knížky někdy standardní, jindy řemeslně odbyté, většinou ovšem zacílené komerčně.

Pokoušení oslovit pubertální čtenářsky neodolali ani renomovaní autoři (Martina Drivejová, Stanislav Rudolf, Eva Bernardinová). Vyjimečné postavení ovšem zaujala debutantka **Lenka Lanczová**. Všechny její knihy mají stejné téma. Po počáteční zamilovanosti do toho nepravého a vystřízlivění pozná hrdinka pravou a šťastnou lásku.

Komerčně pojatá knižní produkce má ve čtenářství dětí a mládeže své místo. Proto by se institucionální výchova (především ve škole a knihovnách) měla směřovat ke kulturnímu čtenářství a rozvíjet v dětech dovednost rozpoznat rozdíly mezi skutečným a brakovým slovesným uměním⁶⁷

Po roce 1989 začaly do vydávání dětských knížek pronikat různé nadnárodní monopoly, které zahltily knižní trh českými mutacemi svých titulů, osvědčených v mezinárodním měřítku. Vzhledem k tomu, že to bylo v knižní produkci něco zcela nového, bohužel většinou pokleslé úrovně, byl o tyto knížky velký zájem. Redakční a grafické úpravy byly pro naše čtenáře atraktivní, protože

⁶⁷ TOMAN, cit 53, s. 35.

něco podobného v dětských knihách neviděli a nebo znaly disneyovský přístup pouze z animovaných amerických seriálů. Nejvíce se prosadily právě pohádky, později Želví seriály, Kačeří příběhy nebo Mickey Mouse. Přesto původní česká autorská pohádka stále nacházela své čtenáře a do literatury se vracejí i autoři, kterým z různých důvodů do té doby pohádky oficiálně nevycházely. Často až s odstupem několika desítek let u nás vycházejí reedice téměř zapomenutých pohádkových příběhů, soubory pohádkových vypravování různých národů světa a obnovená vydání samizdatové a exilové pohádkové tvorby.

Svět dětí se výrazně změnil. Vizualizoval se (zvýšený zájem o obrázkové knihy, kreslené seriály a comicsy), zrychlil se a zracionálněl.⁶⁸ Zvláštním fenoménem 90. let se staly časopisy určené dětem. Kromě časopisů, vycházejících ještě v 80. letech 20. století (Mateřídouška, Ohníček, Čtyřlístek atd.) se začaly objevovat časopisy z produkce Walta Disneyho jako např. Kačer Donald, Medvídek Pů, Méďa Pusík. Tyto časopisy postrádají jakoukoliv výchovnou formu, jsou vydávány hlavně za účelem výtěžku nakladatelství. Kýčovité obrázky, minimum textu a často i násilí, které se v těchto časopisech vyskytuje odsoudilo již mnoho pedagogů a kritiků dětské literatury. Bohužel tento fenomén je i nadále u dětí velmi oblíben a každý pokus o vydávání kvalitního, poučného a zároveň zábavného časopisu, vybaveného kvalitními ilustracemi, skončí krachem popřípadě se udržuje na trhu jen s velmi malým nákladem.

Na podobu dnešní knihy má velký vliv její komerční úspěch. Knihy vycházejí v levných vydáních s lacinými ilustracemi, pokud vyjde kniha renomovaného výtvarníka, je velmi drahá. Ukazuje se, že některá témata novým způsobem zpracovaná nahradil dřívější oblíbený titul (např. knihy Eduarda Štorcha nahradily dětem barevné knížky o dinosaurech)⁶⁹

V 90. letech děti zaujali hlavně překlady světových bestsellerů, jakým byli třeba knihy **J. R. R. Tolkiena** a jeho světově proslulé fantastické příběhy, které tvoří vlastní mytologický text. Knihy *Hobit aneb cesta tam a zase zpátky*, *třídílný Pán prstenů* nebo *Pohádky* se staly ještě oblíbenějšími po natočení filmové trilogie *Pán prstenů*.

⁶⁸ URBANOVÁ, S. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc : Votobia, 2003. s. 119.

⁶⁹ GALÁŠKOVÁ, cit. 44, s. 18.

Fenomenem mezi knížkami pro děti se na začátku 21. století staly knihy o čarodějnickém učni Harry Potterovi od **J. K. Rowlingové**. První díl čarodějnické ságy s názvem Harry Potter a kámen mudrců u nás ze začátku nebyl přijat příliš nadšeně. Spontánní přijetí nastalo až po filmové premiéře v roce 2002, které předcházela velká reklamní kampaň. Následovaly další díly (Harry Potter a Tajemná komnata, Harry Potter a vězeň z Azkabanu, Harry Potter a Ohnivý pohár, Harry Potter a princ dvojí krve). Ve všech se prostupuje svět reálný a kouzelný, příběhy obsahující prvky z čarodějnických pohádek, mýtů a legend. Ačkoliv kritické dětské literatury příběhem již tak nadšení jak děti nejsou, je viditelné, že díky těmto knihám se zvýšil zájem dětí o knihu.

Knihy anglické spisovatelky **Enid Mary Blyton** se u nás staly známými v 90. letech 20. století a ihned se začaly objevovat v seznamech nejoblíbenějších knih pro děti a mládež. Někteří učitelé a kritici však příběhům vytýkají chudý nezáživný styl a banální schematičnost.

Její příběhy jsou charakteristické svými pokračováními, ve kterých jsou témata od dobrodružných až po nadpřirozené. Její beletristické dílo pro děti se dá rozdělit do tří pomyslných skupin. V té první jsou knihy, kde se hrdinové nacházejí v neobvyklých situacích nebo děj probíhá za zcela neobvyklých okolností a hlavním tématem je dobrodružství. Další okruh je téma internátní školy. Ten je sice méně neobyčejný, ale dětem blízký, důvěrně známým prostředím, ve kterém autorka dokázala s vtipem rozehrát příběhy s nesčetnými charaktery, které kolem učitelů a žáků nacházíme. Třetí okruh je fantastično. Hrdinové těchto knížek se ocitají ve světě skřítků, fantastických zvířat, kouzelných stromů apod.⁷⁰

U nás vyšla dvacetidílná řada s názvem Správná pětka (Pětka na ostrově pokladů, Pětka a prázdniny v maringotkách, Pětka a únosci atd.), Záhada starého klepadla, Záhada tajemného zámečku, Tajná sedma atd.

Stranou čtenářského zájmu však nejsou ani knihy českých autorů. Kniha **Václava Chaloupka** Vydrýsek se v roce 2002 stala nejoblíbenější knihou roku. Těsně za čarodějnickým učněm Harry Potterem skončil v roce 2000 Krtek a raketa **Zdeňka Müllera**, v roce 2003 pak vyprávění **Zdeňka Svěráka** Jaké je to asi v Čudu. Děti mají v oblibě poetické příběhy **Pavla Šruta** či rozmanité příběhy

⁷⁰ BLYTON *Enid Mary* [online]. [2005] [cit. 2006-07-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=296>>.

Ivony Březinové, ať už v sérii *Holky na vodítku* vypráví o osudech dívek bojujících se závislostmi, nebo v knize *Teta* to plete propojila postavy a děje známých pohádek.

3.2.1 Výsledky ankety zaměřené na čtenářské zájmy dětí mladšího školního věku

Anketu jsem prováděla mezi žáky základní školy ve Bzenci a dětmi navštěvujícími dětské oddělení knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti.

Prostřednictvím anketních lístků jsem se pokusila zjistit jejich čtenářské zájmy, ale i to, co nejraději sledují v televizi.

Anketní lístky vyplnilo celkem 122 dětí (76 dívek a 46 chlapců) ve věku od 8 do 12 let.

V první anketní otázce děti uváděly, které tři knížky patří k jejich nejoblíbenějším. V tabulce uvádím, které knížky skončili v oblíbenosti na prvních sedmi místech. V pravém sloupci jsou uvedeny názvy knih, v levém pak počet dětí, které si je vybraly za své nejoblíbenější.

Odpovědi dívek:

Harry Potter	19
W.I.T.CH.	14
Děti z Bullerbynu	12
Luisa a Lotka	10
Tajná sedma	8
Letopisy Narnie	6
Mevídek Pů	5

Odpovědi chlapců:

Harry Potter	18
Tajná sedma	12
Bílý tesák	9
Robinson Crusoe	7
101 dalmatinů	6
Pohádky	5
Správná pětka	5

Bohužel se mezi nejoblíbenější knihy nedostalo žádné dílo českého spisovatele či spisovatelky. Úspěšné u dívek jsou knihy z nakladatelství Egmond a momentálně velký úspěch slaví série knih o malých čarodějnicích (pětice děvčat, které v sobě objevily nadpřirozené schopnosti) s názvem W.I.T.CH. Nakladatelství Egmond založilo i Knižní Klub W.I.T.CH, kde si dívky můžou objednat například i památník W.I.T.CH nebo *Tajné knihy W.I.T.C.H. - 100 čarodějných způsobů jak vydržet s kluky*. Od roku 2002 také vychází časopis pro děvčata na toto téma.

Stejně jako u dívek je i u chlapců nejoblíbenější kniha o čarodějnickém učňovi Harry Potterovi, chlapci také rádi čtou knížky Enid Blytonové s názvem Tajná sedma a Správná pětka. Ve věku 10 až 12 let chlapci sáhnou již po dobrodružných příbězích a kniha Bílý tesák od Jacka Londona, patří mezi ty nejčtenější. Překvapilo mě, kolik chlapců uvedlo jako svou nejoblíbenější knihu některou z pohádek (Perníková chaloupka, Karkulka atd.)

V druhé anketní otázce děti odpovídaly na otázku, kdo je jejich nejoblíbenější spisovatel. Chlapci i děvčata se shodli na prvních dvou místech. Další odpovědi se mírně liší, dívky volily pochopitelně více spisovatelek dívčích románek (Karen Combié, Lenka Lanzová), chlapci zase častěji uváděli autory dobrodružných románů (Jack London, Jules Verne). V prvním sloupci je uvedeno jméno spisovatele, ve druhém sloupci je počet dětí, které si jej zvolily jako nejoblíbenějšího, ve třetím sloupci jsou odpovědi vyjádřeny procentuálně.

Odpovědi dívek:

Enid Blytonová	18	23.68%
J.K.Rowling	13	17.10%
Astrid Lingren	5	6.58%
Božena Němcová	4	5.26%
Lenee Kaaberbol	4	5.26%
K. J. Erben	3	3.94%
Karen Combie	3	3.94%
Věra Řeháčková	3	3.94%
Josef Lada	2	2.63%
Lenka Lanczová	2	2.63%
Karel Čapek	2	2.63%
H. Ch. Andersen	2	2.63%
Ivona Březinová	2	2.63%
Jacqueline Wilson	2	2.63%
Meg Cabotová	1	1.31%
Bohumil Říha	1	1.31%
Zdeněk Müller	1	1.31%
Jaroslav Foglar	1	1.31%
Markéta Zinnerová	1	1.31%
Martina Drijverová	1	1.31%
Jenny Oldfieldová	1	1.31%
Jarmila Dědková	1	1.31%
Jules Verne	1	1.31%
Thomas Brezina	1	1.31%
Eduard Petiška	1	1.31%
Celkem	76	

Odpovědi chlapců:

Enid Blytonová	8	17.39%
J.K.Rowling	8	17.39%
Jules Verne	6	13.04%
Jack London	4	8.70%
J.R.Tolkien	4	8.70%
Karel Čapek	3	6.52%
Alois Jirásek	2	4.34%
H.Ch. Andersen	2	4.34%
Astrid Lingren	2	4.34%
R.L. Stine	1	2.17%
Božena Němcová	1	2.17%
Bohumil Říha	1	2.17%
K.J.Erben	1	2.17%
Josef Lada	1	2.17%
Ondřej Sekora	1	2.17%
ZdeněkMuller	1	2.17%
Celkem	46	

Prostřednictvím třetí anketní otázky jsem chtěla zjistit, jak moc se ovlivňují knižní a filmová tvorba. Odpovědi na otázku „Kterou filmovou televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejrádší?“ byly velmi různorodé.

Mezi nejoblíbenější večerníčkem patří zcela jistě příběh dvou nešikovných kutilů Pata a Mata s názvem A je to!, který vede hlavně u chlapců, dále byly hojně uváděny večerníčky **Václava Čtvrťka**, pohádky o Krtečkovi nebo příběhy Spejbla a Hurvínka a televizní seriály z produkce Walta Disneye. Mezi své oblíbené filmové pohádky děti často zařazovaly Tři oříšky pro Popelku, S čerty nejsou žerty, Z pekla štěstí. Ze zahraničních filmů jsou nejoblíbenější příběhy Harryho Pottera.

4 UPLATNĚNÍ POHÁDKY V METODÁCH KNIHOVNICKÉ PRÁCE

V českých podmínkách se akce na podporu čtenářství na regionální i celostátní bázi rodí pod patronací Klubu dětských knihoven, který je jednou z odborných sekcí Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP). Klub je zaměřen hlavně na dětské čtenářství a nové netradiční metody, kterými knihovnice můžou dětem přiblížit svět knihy.⁷¹

4.1 SUK – Čteme všichni

Každý rok pořádá Sukova studijní knihovna literatury pro mládež, která je největší relativně úplnou sbírkou literatury pro děti a mládež vydávané na území naší republiky od konce 18. století po současnost, ve spolupráci s Klubem dětských knihoven SKIP anketu s názvem Čteme všichni.⁷²

Od roku 1993 vyrostla v respektovanou dětskou anketu, vyhlašovanou vždy v návaznosti na oslavy Mezinárodního dne dětské knihy.

Cílem bylo ohlédnutí za produkcí knih pro děti uplynulého roku očima dětí. V anketě děti uváděli, která kniha se jim nejvíce líbila. Respondenty jsou žáci základních škol a nižších tříd víceletých gymnázií z celé republiky v počtu několika tisíc. Ankety se zúčastňují především ti žáci, kteří navštěvují veřejné knihovny a anketní lístky rozšiřuje Klub dětských knihoven SKIP.

Úspěšné knihy jsou vybírány nejen z pohledu dětí, ale také z pohledu učitelů a knihovníků. Cena učitelů je udělována na základě rozhodnutí poroty učitelů českého jazyka (vybírá se pouze z prvních vydání původní české literatury pro děti a mládež). Je udělována za přínos k rozvoji dětského čtenářství.

Cena knihovníků je udělena na základě ankety probíhající mezi knihovníky dětských oddělení veřejných knihoven.

⁷¹ ŽENOŽIČKOVÁ, cit. 21, s. 20.

⁷² Sukova studijní knihovna literatury pro mládež [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.npkk.cz/npkk/suk_uvod.php>.

Výsledky ankety od roku 2000 pořádané mezi dětmi:

2000

1. místo: J. K. Rowlingová: Harry Potter a kámen mudrců. Albatros.
2. místo: Zdeněk Miler: Krtek a raketa. Albatros.
3. místo: Miloš Macourek: Mach a Šebestová na cestách. Albatros.

2001

1. místo: J. K. Rowlingová: Harry Potter a ohnivý pohár. Albatros.
2. místo: J. K. Rowlingová: Harry Potter a vězeň z Azkabanu. Albatros.
3. místo: Pavel Šrut: Pavouček Pája. Albatros.

2002

1. místo: Václav Chaloupek – Jaroslav Vogeltanz: Vydrýsek. Fraus.
2. místo: J. K. Rowlingová: Harry Potter a ohnivý pohár. Albatros.
3. místo: J. R. R. Tolkien: Pán prstenů. Společenstvo prstenů. Mladá fronta.

2003

1. místo: Joan K. Rowlingová: Harry Potter a Ohnivý pohár. Albatros.
2. místo: Zdeněk Svěrák: Jaké je to asi v Čudu. Fragment.
3. místo: J. R. R. Tolkien: Hobit aneb cesta tam a zase zpátky. Mladá fronta.

2004

1. místo: J. K. Rowling: Harry Potter a princ dvojí krve. Albatros
2. místo: Jiří Kahoun: Včelí medvídci od jara do zimy. Albatros
3. místo: Clive Stafles Lewis: Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň. Fragment

2005

1. J.K. Rowling: Harry Potter a princ dvojí krve. Albatros
2. Jiří Kahoun: Včelí medvídci od jara do zimy. Albatros
3. C.S. Lewis: Letopisy Narnie: Lev, čarodějnice a skříň. Fragment⁷³

⁷³ SUK - Čteme všichni [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.npkk.cz/npkk/suk_cteme/vysledky.pdf>.

4.2 Noc s Andersenem

Noc s Andersenem, u jejíhož zrodu stály knihovnice dětského oddělení knihovny Bedřicha Beneše Buchlovana v Uherském Hradišti, **Miroslava Čáповá** a **Hana Hanáčková**, je jednou z nejúspěšnějších akcí, kterými české knihovny svádí boj v konkurenci populárnějších médií o zájem dětí a dětské čtenářství.

Její první ročník se konal v roce 2000 v den oslav Mezinárodního dne dětské knihy, který se připomíná každoročně 2.dubna na celém světě, v den narození známého dánského pohádkáře Hanse Christiana Andersena. V uherskohradištské knihovně se sešlo tu noc na dvacet malých čtenářů, které čekala noc plná her, předčítání pohádek a soutěží.

Zásluhou Klubu dětských knihoven SKIP se myšlenka hlasitého nočního předčítání rozšířila i do dalších knihoven a v roce 2001 se již spalo ve 39 knihovnách, které si mohly pomocí internetu sdělovat své zážitky a společně řešit úkoly zadané nakladatelstvím Albatros.

V roce 2003 bylo přihlášeno již 158 spacích míst a akce se rozšířila i za hranice České republiky. Na Slovensku se spalo v 7 knihovnách, v Polsku v 5 bibliotékách, v Čechách se spalo v základních školách, domech dětí, ústavech sociální péče i v gymnáziu.

V roce 2006 se k akci na podporu dětského čtenářství připojilo a hlasité předčítání pohádek a dobrodružné přenocování s kamarády prožilo minimálně 14 669 dětí a 2 590 dospělých, celkem 17 259 přátel dětských knížek na více než 487 spacích místech Čech, Moravy, Německa, Polska, Slovenska i Slovinska.⁷⁴

4.3 Šrámkova Sobotka

Festival Šrámkova Sobotka je zaměřen především na český jazyk a literaturu. První ročník proběhl v roce 1957 a festival se postupem času ze soustředění k Šrámkovu dílu proměnil v týdenní seminář o mateřtině, pokaždé s jiným ústředním tématem, ale pravidelným denním režimem -dopoledními

⁷⁴ *Jaká byla noc s Andersenem 2006* [online]. 2006 [cit. 2006-08-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=593>>.

přednáškami, odpoledním poznáváním kraje, besedami a večerním kulturním pořadem

V roce 1993 se k Šrámkově Sobotce přidružil program knihovníků. O programu knihovníků v rámci Šrámkovy Sobotky je zveřejněno jen málo informací. Program je dost často zaměřen na vlastivědné výlety, případně setkání se známými osobnostmi (spisovateli, výtvarníky). Jedná se spíše o neformální skupinu „známých z branže“, což je na jedné straně příjemné, na druhou stranu tento stav může odradit ty knihovníky, kteří čekají seriózní diskuse na odborné formální úrovni.

O této akci není na internetu ani na oficiálních webových stránkách Šrámkovy Sobotky mnoho informací. Pokud je akce zaštitěna Klubem dětských knihoven SKIP, je vhodné ji prezentovat ji i na jeho webových stránkách.⁷⁵

4.4 Jičín – Město pohádky

V září probíhají knihovnické dílny, které jsou zahrnuty v programu Jičín – město pohádky. Je vždy zajištěn bohatý a pestrý program. Pořádají se pohádková a loutková představení, průvod s pohádkovými postavami, zábavné soutěže, vyprávění pozvaných hostů či tvůrčí dílny.

Jedná se o nejstarší akci Klubu dětských knihoven a zároveň o společenskou a vzdělávací aktivitu.

Jednotlivé dílny jsou zaměřeny na určitou tematiku. Knihovny, které pak měly k tomuto problému zpracovanou nějakou besedu, ji mohly předvést ostatním knihovnicím. Velmi náročné při předvádění těchto besed je neznámé prostředí a děti, protože knihovnice nevědí jaké věkové stupně zde budou a také tyto děti neznají. Přesto se všechny knihovnice shodují na tom, že tyto dílny byly velkým přínosem a inspirací pro jejich další práci.

Minulý rok se již 10. knihovnická dílna konala ve dnech 6. až 9. září 2005 pod názvem Z babiččina kapsáře, a proto byl také celý původní programový blok věnován 150. výročí prvního vydání Babičky **Boženy Němcové**.

⁷⁵ BUDKOVÁ, A. *Moderní metody práce s dětskými čtenáři ve veřejných knihovnách*. FF : UK, 2002. s 48.

V dalších dnech se představila například **Iva Hutařová**, která pohovořila o vydaných publikacích Ústavu pro informace ve vzdělávání věnovaných současným českým spisovatelům a ilustrátorům knih pro děti.

V rámci knihovnické dílny byla zahájena prodejní výstava Svět knihy dětem a zároveň byla slavnostně zahájena výstava obřího leporela **Lucie Seifertové** s názvem Dějiny udatného národa českého. Redaktoři časopisu *Moje první noviny* pak knihovnicím představili projekt Program literární gramotnosti dětí a mládeže České republiky.⁷⁶

Probíhaly zde i různé besedy např. s redaktory nakladatelství Albatros, Mladá fronta a také se představilo nakladatelství Prodos, které se věnuje vydávání alternativních učebnic.

Poslední den 10. knihovnické dílny byla slavnostně pasována Rytířkou krásného slova spisovatelka **Marie Kubátová**.

4.5 Kde končí svět

Celý projekt vyhlásil Klub dětských knihoven SKIP s cílem zastřešit celostátní aktivity dětských oddělení veřejných knihoven, podpořit rozvoj dětského čtenářství a v neposlední řadě veřejně propagovat čtenářství a činnost knihoven na veřejnosti.

Projekt byl vyhlášen v roce 2002 ve čtyřech kategoriích:

- Oblast dětského čtenářství
- Oblast literárních soutěží a tvůrčího psaní
- Oblast výtvarných soutěží
- Oblast literárně dramatická

Soutěže se mohou zúčastnit jednotlivci i kolektivy, příprava na soutěž může probíhat i za pomoci dospělých – rodičů, vychovatelů, vedoucích zájmových kroužků. Výstup pro jednotlivé oblasti jsou v režii pořadajících knihoven. Práce z literární oblasti jsou publikovány v celonárodním sborníku.

Cílem projektu je:

- Zastřešení a inovace aktivit dětských oddělení veřejných knihoven
- Rozvoj a podpora dětského čtenářství
- Propagace čtenářství na veřejnosti
- Propagace činnosti knihoven⁷⁷

Tento projekt vrcholí na jaře, ale svůj začátek zaznamenává už na podzim. Na konci tohoto projektu proběhne slavnostní pasování vítězů soutěže do řádu rytířů Krásného slova. Pasování jsou dětští čtenáři, nejaktivnější knihovnice a některé významné osobnosti. Z předešlých ročníků můžeme jmenovat **Jitku Molavcovou, Markétu Zinnerovou, či Zdeňka Svěráka.**

První ročník byl vyhlášen v roce 2000 a první ročníky pasování probíhaly na Pražském hradě pod záštitou Dagmar Havlové. V roce 2003 se však změnilы prostory a pasování se uskutečnilo v Zrcadlové kapli Klementina. Pasované děti se pak mohly na Pražském hradě setkat s paní Lívií Klausovou.

Některé minulé ročníky nesly název - Kde končí svět; A kolik řečí umíš, tolikrát jsi člověkem; Díky za pohádku! nebo Moje kniha džunglí.

4.6 Týden knihoven

Týden knihoven se stal již tradiční každoroční akcí, do níž se mohou zapojovat formou přihlášky všechny knihovny ČR. Přihlášení k této akci vyžaduje plán programu od každé registrované knihovny v rámci této celostátní akce.

Tím, že se akce koná celostátně, je větší pravděpodobnost, že se o akcích konaných v jeho rámci dozví opravdu široká veřejnost a média.

Na jubilejní 10. týden knihoven, konaný 2. – 8. října 2006, jeho organizátoři jako jednotícího prvku využili motto Cesta do knihovny.

Je zcela na úvaze každé knihovny, zda tohoto motto využije. Téma dává nepřeborné množství možností: od tradičních besed s významnými či zajímavými osobnostmi (jak jsem se dostal poprvé do knihovny, proč chodím do knihovny, jak jsem našel svou cestu do knihovny – jako její pracovník apod.), přes ankety všeho

⁷⁶ JELÍNKOVÁ, H. *Knihovnická dílna - Z babiččina kapsáře* [online]. 2005 [cit. 2006-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=483>>.

⁷⁷ BUDKOVÁ, cit. 69, s. 51.

druhu (trefíte do knihovny? Co by se mělo zlepšit cestou do knihovny? kde by měla stát knihovna, aby do ní byla pěkná cesta), výtvarné akce (cesta do knihovny, první cesta do knihovny), přes soutěže, výstavy, happeningy (najděte svou cestu do knihovny, vydlážděte, osázejte, pomalujte si svou cestu do knihovny atp.), výlety (kniho/cyklostezky, jízdy vlakem s knihami atd.) a další formy prezentace knihovny.⁷⁸

⁷⁸ *Jubilejní 10. Týden knihoven - 2. - 8. října 2006* [online]. 2006 [cit. 2006-08-08]. Dostupný z WWW: <<http://skip.nkp.cz/akcTyden06.htm>>.

ZÁVĚR

Dětská literatura v celku literatury zaujímá zvláštní místo. Je důležitou přípravou duševního vývoje budoucího čtenáře. Proto by měly knihovny dbát na výběr při koupi pohádkových knížek do svých fondů. V diplomové práci jsem se věnovala vlivu čtenářství na dítě předškolního věku (do 6 let) a mladšího školního věku (do 12 let).

Věnovala jsem se historií, vývojem a literárními žánry pohádky. V krátkosti jsem se zabývala historií a současností nakladatelských domů, věnujících se vydávání literatury pro děti a mládež. Nejvýznamnější nakladatelé přelomu 19. a 20. století se vydávání knih pro děti nevěnovali prioritně, většinou šlo o pár edic klasiků české pohádky určených dětem. V období mezi dvěma válkami se na knižním trhu vyrojilo mnoho malých soukromých nakladatelství, které zaplnily prvorepublikový knižní trh braky a kýčovitou dětskou literaturou. Po roce 1948 vzniká prakticky monopolní nakladatelství pro děti a mládež - Státní nakladatelství dětské knihy (SNDK), které se v roce 1969 přejmenovalo na nakladatelství Albatros. Tento podnik výrazně ovlivnil vydávání knih pro děti a mládež v druhé polovině 20. století. Po roce 1989, kdy dochází opět k rozkvětu soukromých nakladatelství, dokázal Albatros obstát i když se již nenachází ve vůdčím postavení na nakladatelském trhu.

Děti předškolního a mladšího školního věku výrazně ovlivňuje okolí, ve kterém vyrůstají. Aby se z nich stali pravidelní čtenáři je důležité, aby jim rodiče nejprve předčítali pohádky a později pomáhaly dítěti s výběrem vhodné literatury, popřípadě je poprvé zavedli do knihovny. Dítě mladšího školního věku ovlivňuje již také škola a vrstevníci.

V průběhu 20. století docházelo v naší zemi k mnoha politickým a společenským změnám. Na tyto změny reagovala také literatura pro děti a mládež. V padesátých letech 20. století byly např. preferovány knížky o hrdinských pionýrech, kteří chrání naši republiku před zhoubnou buržoazií a sovětská literatura. V šedesátých letech dochází k uvolnění, začala se rozvíjet autorská pohádka, uvolňuje se cenzura a na dětský knižní trh se dostávají i autoři, kteří v minulých letech nemohli publikovat. Tento rozkvět dětské literatury byl násilně zastaven po roce 1968, kdy je opět umlčeno mnoho oblíbených autorů. Na začátku devadesátých let minulého k nám přichází kromě kvalitní exilové a

samizdatové literatury, také kýčovitě obrázkové knížky s minimem textu ze zahraničí, sentimentální románky pro dívky a brakové dobrodružné knihy pro chlapce. Cena knihy prudce vzrostla, proto se kupují hlavně nekvalitní vydání se špatnými ilustracemi. Situace na trhu se stabilizovala v polovině devadesátých let minulého století a na trh přicházejí kvalitní dětské knihy mladých autorů. V současné době patří mezi nejoblíbenější knihy pro děti a mládež septalogie o čarodějnickém učni Harry Potterovi.

Klub dětských knihoven, který je jednou z odborných sekcí Svazu knihovníků a informačních pracovníků (SKIP), pořádá akce na podporu čtenářství na regionální i celostátní bázi. Nejznámější a nejoblíbenější mezi dětmi je akce pořádaná na výročí dne narození známého spisovatele pohádek Hanse Christiana Andersena s názvem Noc s Andersenem. Děti při této akci tráví noc v knihovně, kde jsou jim předčítány pohádky, pořádají se soutěže a besedy se známými osobnostmi.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Axióma: domov různorodých knih. *Ladění*. 2003, roč. 8, č. 2, s. 48.
2. BLYTON Enid Mary [online]. [2005] [cit. 2006-07-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=296>>.
3. BUDKOVÁ, A. *Moderní metody práce s dětskými čtenáři ve veřejných knihovnách*. Praha, 2002. 109 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví.
4. *Celé Česko čte dětem* [online]. 2006 [cit. 2006-06-15]. Dostupný z WWW: <<http://www.celeceskoctedetem.cz/>>.
5. ČEŇKOVÁ, J. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury : Adaptace mýtů, pohádek a pověstí, autorská pohádka, poezie, próza a komiks pro děti a mládež*. Praha : Portál, 2006. 171 s. ISBN 80-7367-095-X.
6. ČERNOUŠEK, M. *Děti a svět pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1990. 187 s. ISBN 80-00-00060-1.
7. FRANZ VON, M. *Psychologický výklad pohádek : Smysl pohádkových vyprávění podle jungovské archetypové psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 1998. 184 s. ISBN 80-7178-260-2.
8. FREY, J. *Boj o pohádku*. 1. vyd. Praha : Život a práce, 1942. 87 s.
9. GALÁŠKOVÁ, J. Kniha jako pozitivní závislost. *Bulletin SKIP*. 2006, roč. 15, č. 1, s. 17-19.
10. GARDAJ, A. *Čuk a Gek*. Praha : SPN, 1977. 30 s.
11. GEBHARTOVÁ, V. *Literatura pro děti*. 1. vyd. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1987. 287 s.
12. HARTLOVÁ, D. *Podivuhodná cesta Nilse Holgerssona Švédskem* [online]. 2005 [cit. 2006-08-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=501>>
13. HAVLÍNOVÁ, M. *Knížka pro rodiče o dětech a čtení*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1978. 84 s.
14. *Historie* [online]. 2006 [cit. 2006-08-06]. Dostupný z WWW: <<http://www.egmont.cz/index.php?okno=historie>>.
15. HORÁK, J. *Jan Laichter : Život a dílo, vzpomínky a úvahy*. Praha : Svaz knihkupců a nakladatelů, 1935. 217 s.

16. HULPACH, V. Tři nakladatelství pro děti a mládež. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 1999. s. 104-111.
17. HUTAŘOVÁ, I. Co naznačilo šest ročníků ankety dětí o knihu roku. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 1999. s. 112-114.
18. HYHLÍK, F. *Psychologie mladého čtenáře*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963. 139 s.
19. CHALOUPKA, O. Funkce literatury pro děti – otázka pro 21. století. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 38-44.
20. CHALOUPKA, O. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1982. 572 s.
21. CHALOUPKA, O.; VORÁČEK, J. *Kontury české literatury pro děti a mládež : od začátku 19.století po současnost*. 2. vyd. Praha : Albatros, 1984. 539 s.
22. *Jaká byla noc s Andersenem 2006* [online]. 2006 [cit. 2006-08-01]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=593>>
23. JANÁČKOVÁ, B. *Literatura pro děti a mládež v datech*. 1. vyd. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 2004. 58 s. ISBN 80-7044-613-7.
24. JANÁČKOVÁ, B. *Přehled vývoje literatury pro děti a mládež*. 1. vyd. Ústí nad Labem : Univerzita J.E. Purkyně, 1999. 119 s. ISBN 80-7044-234-4.
25. JANDA, L. Baobab není jen strom. *Ladění*. 2002, roč. 7, č. 3, s. 48-49.
26. JELÍNKOVÁ, H. *Knihovnická dílna - Z babiččina kapsáře* [online]. 2005 [cit. 2006-07-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=News&file=article&sid=483>>
27. *Jiří Trnka (1912-1969)* [online]. [cit. 2006-06-05]. Dostupné z www: <<http://literatura.kvalitne.cz/trnka.htm>>.
28. *Jubilejní 10. Týden knihoven - 2. - 8. října 2006* [online]. 2006 [cit. 2006-08-08]. Dostupný z WWW: <<http://skip.nkp.cz/akcTyden06.htm>>.
29. KAISLEROVÁ, H. *Knihkupec a nakladatel A. Storch*. Praha, 1971. 103 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví.
30. KŠAJTOVÁ, M. *Velký příběh Večerníčku : historie nejslavnějšího televizního pořadu u nás*. 1. vyd. Praha : Albatros, 2005. 93 s.

31. KUNZOVÁ - NOVÁKOVÁ, E. *Výzkum mimočítankové četby u školní mládeže*. FF : UK, 1967. 109 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví.
32. *Logo* [online]. 2006 [cit. 2006-06-24]. Dostupný z WWW: <<http://www.celeceskoctedetem.cz/cteme-detem.php>>.
33. MÁLEK, R. *Knihy a Pražané : Pět set let knižní kultury v Praze : Adresář knihoven, nakladatelství a knižních prodejen*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1964. 389 s.
34. *Nabídka knih nakladatelství Baobab* [online]. [cit. 2006-06-28]. Dostupné z <<http://www.baobab-books.net/knihy.php>>.
35. *Meandru* [online]. 2006 [cit. 2006-08-02]. Dostupné z <<http://www.meander.cz/php/page.php?JAZYK=CZ#>>.
36. PETŘÍKOVÁ, M. *Nakladatelství Františka Topiče do r. 1936*. FF : UK, 1976. 198 s.
37. Pražská skupina školní etnografie. *Psychologický vývoj dítěte : od 1. do 5. třídy*. Pavel Klener. Praha : Karolinum, 2005. 554 s.
38. REISSNER, M. Zákrut plný krásných knih. *Ladění*. 2003, roč. 8, č. 1, s. 44-45.
39. ŘEHÁKOVÁ, J. Jak se půjčují pohádky v knihovnách – kapky zkušeností. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 1999. s. 70-72.
40. ŘÍČAN, P. *Cesta životem*. 1. vyd. Praha : Panorama, 1990. 435 s. Pyramida. ISBN 80-7038-078-0.
41. SIROVÁTKA, O. *Česká pohádka a pověst v lidové tradici a dětské literatuře*. Brno : Ústav pro etnografii a folkloristiku Akademie věd České republiky, 1998. 183 s. ISBN 80-85010-06-2.
42. SLABÝ, K. Z. Padesátiletá historie nakladatelství Albatros. *Ikaros* [online]. 1999, roč. 3, č. 5 [cit. 2006-08-11]. Dostupný z WWW: <<http://www.ikaros.cz/node/361>>. ISSN 1212-5075.
43. SMETÁČEK, V.; JONÁK, Z. *Vývoj dětského čtenáře a školní četba na základní škole : predikční model dětského čtenáře*. Olomouc : Kraj. pedagog. ústav, 1988. 74 s.
44. STEJSKAL, V. *Česká a slovenská kniha pro děti*. Praha : Společ. přátel knihy pro mládež, nár. sekce IBBY, 1975. 41 s.

45. STEJSKAL, V. *Moderní česká literatura pro děti*. 1. vyd. Praha : SNDK, 1962. 347 s.
46. STIBURKOVÁ, J. *Klub dětských knihoven nakladatelství Albatros*. Praha, 1989, 91 s. Diplomová práce. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví
47. STREIT, J. *Proč děti potřebují pohádky*. 1. vyd. Praha : Baltazar, 1992. 80 s. ISBN 80-900307-4-2.
48. SUK - Čteme všichni [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.npkk.cz/npkk/suk_cteme/vysledky.pdf>.
49. Sukova studijní knihovna literatury pro mládež [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <http://www.npkk.cz/npkk/suk_uvod.php>.
50. ŠIMAN, J. *Lingren Astrid* [online]. 2005 [cit. 2006-08-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.citarny.cz/modules.php?name=Sections&op=viewarticle&artid=94>>.
51. Školám a vyučujícím [online]. 2004 [cit. 2006-08-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.knihovnabbb.cz/cz/node/369>>.
52. ŠMAHELOVÁ, E. *Kniha v rodině přeškoláka* [online]. 2004 [cit. 2006-06-05]. Dostupný z WWW: <<http://www.rodina.cz/clanek3877.htm>>.
53. ŠMAHELOVÁ, H. *Návraty a proměny : Literární adaptace lidových pohádek*. 1. vyd. Praha : Albatros, 1989. 232 s.
54. ŠVEHLA, J. *Jan Otto : kus historie české knihy*. 1. vyd. Jinočany : H+H, 2002. 318 s. ISBN 80-7319-010-9.
55. TOMAN, J. *Dětské čtenářství a literární výchova*. Brno : CERM, 1999. 22 s.
56. TOMAN, J. Fenomém triviality v polistopadové české próze pro mládež. In : *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 30-35.
57. TOMAN, J. *Rodina a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Victoria publishing, 1995. 103 s. ISBN 80-85865-40-8.
58. TOMAN, J. Současný prepubescentní čtenář a jeho proměny. Knihovnický zpravodaj Vysočina [online]. 2004, roč. 4, č. 1 [cit. 2006-06-05]. Dostupný z WWW: <<http://kzv.kkvysociny.cz/archiv.aspx?id=404&idr=2&idci=6>>. ISSN 1213-8231.

59. TOMAN, J. *Škola a počátky dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha : Victoria publishing, 1995. 103 s. ISBN 80-85865-41-6.
60. *Tři oříšky pro Popelku* [online]. 2006 , 29.7.2006 [cit. 2006-08-12]. Dostupný z WWW: <http://cs.wikipedia.org/wiki/T%C5%99i_o%C5%99%C3%AD%C5%A1ky_pro_Popelku>.
61. *Ukázka z titulu* [online]. [cit. 2006-06-25]. Dostupné z <<http://www.axioma.cz/images/cover/369.pdf>>.
62. URBANOVÁ, S. *Historický vývoj žánrů literatury pro mládež - antologie : žánry, osobnosti, díla*. 2. upr. vyd. Ostrava : Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta, 1998. 173 s.
63. URBANOVÁ, S. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc : Votobia, 2003. 363 s. ISBN 80-7198-548-1.
64. VACEK, P. Psychologický pohled na čtenářství a rozvoj osobnosti dítěte. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 21-25.
65. VÁGNEROVÁ, M. *Vývojová psychologie I. : Dětství a dospívání*. 1. vyd. Praha : Karolinum, 2005. 467 s. ISBN 80-246-0956-8.
66. VÁŠOVÁ, L. *Úvod do bibliopedagogiky*. Praha : Institut sociálních vztahů, 1995. 189 s.
67. *Večerníček dostane dort i písničku*. [online]. [cit. 2006-06-20]. Dostupné z WWW: <http://show.idnes.cz/show_aktual.asp?r=show_aktual&c=A051003_203134_show_aktual_kot>.
68. WENIG, A. Literatura pro děti. In *Jos. R. Vilímek : osobnost i závod : Úvahy a vzpomínky*. Praha : Svaz knihkupců a nakladatelů Československé republiky, 1937. s. 139-141.
69. ŽEMBEROVÁ, V. Představujeme nakladatelství Librex : leporela a pohádky. *Ladění*. 2001, roč. 6, č. 4, s. 41.
70. ŽENOŽIČKOVÁ, V. *Klub dětských knihoven ve veřejných knihovnách a základních školách*. Praha, 2005. 108 s. Univerzita Karlova. Filozofická fakulta. Ústav informačních studií a knihovnictví. Diplomová práce.
71. ŽILKOVÁ, M. Literatura pro děti a mládež z aspektu jej funkcí. In *Zlatý máj : O dětské literatuře a umění*. Praha : Česká sekce IBBY, 2000. s. 26-31.

PŘÍLOHY

1. Anketní odpovědi
2. Anketní odpovědi
3. Anketní odpovědi
4. Anketní odpovědi
5. Anketní odpovědi
6. Anketní odpovědi
7. Pohlednice vydaná při příležitosti konání Noci s Andersenem

Příloha č.1: anketní odpovědi

věk: 9

chlapeček/dívka (nehodící se škrtni)

třída: 3

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

a) Děti z Bulebimů

b) Věra, Měša a sedm babiček

c) Rošťák Oliver

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Yvona Březinová

3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

O Kanáškovi

Příloha č.2: anketní odpovědi

věk: 11

chlapec/ dívka (nehodící se škrtni)

třída: 5.A

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

a) Ženda mravenec

b) Horší Bedla

c) Kvímelehu no Chomurba

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Čapek

3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

Padra Mat

Příloha č.3: anketní odpovědi

věk: 10 let

chlapec/dívka (nehodící se škrtni)

třída: 4

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

a) Dášenka

b) Robinson Crusoe

c) Luisa a Lotka

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Karel Čapek

3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

Rákosníček

Příloha č.4: anketní odpovědi

věk: 10 let
~~chlapec~~/dívka (nehodící se škrtni)
třída: 4.B.

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

- a) Mad a Šestová a kouzelná sluchátka
- b) Tajemství proutěného košíčku
- c) Čarodějnice

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Božena Němcová, Karel Jaromír Erben.

3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

Krhonohří pohádky a Krbicek.

Příloha č.5: anketní odpovědi

věk:

~~chlapec/dívka~~ (nehodící se škrtni)

třída: 4. B.

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

- a) Kamovádky - nejprovtivnější holka je vedoucí
- b) Tajná sedmá
- c) Emil Nepřechá

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Enid Blydenová

3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

Žabek Woody

Příloha č.6: anketní odpovědi

věk: 10 let
chlapec/dívka (nehodící se škrtni)
třída: 4.A.

1. Které tři knížky patří k tvým nejoblíbenějším?

- a) Průběh mramorů
- b) Pohádky kraslic
- c) Průběh džunglí

2. Kdo je tvůj nejoblíbenější spisovatel?

Robert Bly / K. B. / R. B.

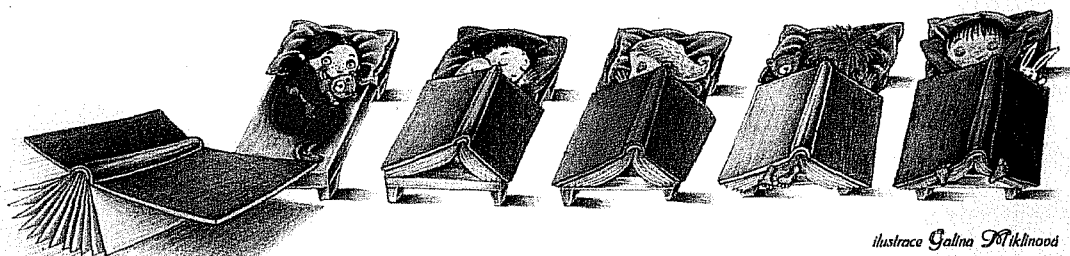
3. Kterou filmovou, televizní nebo večerníčkovou pohádku máš nejradši?

Průběh mramorů

Příloha č.7: pohlednice vydaná při příležitosti konání Noci s Andersenem

Noc s Andersenem

*Hansi Christiane, díky za pobádku - Vďaka za rozprávku - Dziękuję za baśnie - Thanks for a fairy-tale
Vive le conte - Dank für das Märchen - Tak for eventyret*

ilustrace Galina Nikitina